

Treball de recerca

Estimar, canviar i construir

L'educació en el lleure, una eina de transformació social

2n de Batxillerat

Santa Eulàlia de Ronçana, 18 d'Octubre de 2018

Molta gent petita en llocs petits
fent coses petites pot canviar el món

Eduardo Galeano

Agraïments

En primer lloc, voldria donar les gràcies als meus tutors durant aquest treball, en Xavi Giner i l'Anna Castro, per la seva ajuda, les ganes i la dedicació amb la qual m'han acompanyat en la realització d'aquest treball.

També vull donar les gràcies a tots els infants de l'Esplai d'Assís que són els que han fet que pogués tirar endavant el projecte, i als monitors i monitores de l'entitat per la seva voluntat, la seva ajuda a l'hora de tirar-ho endavant i fer fàcil la realització del projecte

Vull fer un agraïment a l'Aniol Noguera i a la resta d'entrevistats per la seva ajuda en aquest treball i per transmetre'm la seves experiències.

A la meua família, donar-los les gràcies per la seva ajuda, la seva col·laboració i el seu suport durant tota la realització d'aquest treball.

Vull fer un agraïment molt especial a tots els monitors i monitores que he tingut durant la meua etapa d'infant a l'esplai i que m'han ajudat a ser tal i com sóc.

Vull donar les gràcies especialment a la Núria i l'Anna Velasco i a en Quim Font.

I per acabar, vull donar les gràcies a la Laura Ulldemolins que ha sigut la persona que m'ha ajudat més a fer realitat el projecte i a fer-lo tal i com va ser i al Roger Farreras per ser la meua mà dreta i estar al meu costat durant la realització d'aquest projecte.

Índex

0 Introducció.....	8
1 Metodologia.....	11
2 Marc teòric.....	13
2.1 L'educació: definició i tipologies	13
2.2 L'educació en el lleure	15
2.3 L'educació en el lleure a Catalunya	17
2.3.1 Història i origen de l'educació en el lleure a Catalunya	19
2.3.1.1 Moviment de Colònies i esplais.....	20
2.3.1.2 L'escoltisme	25
2.3.2 Els participants de l'educació en el lleure a Catalunya	35
2.4 Dues experiències de transformació social gràcies a entitats de lleure	40
2.4.1 Experiència a nivell local.....	40
2.4.2 Experiència a nivell de Catalunya	44
3 Part pràctica	46
3.1 L'Esplai d'Assís	46
3.1.1 Història de l'entitat.....	46
3.1.2 Moment actual	49
3.1.3 Projectió de futur	52
3.2 Projecte de les colònies 2018: Trenquem fronteres!	52
3.2.1 Objectius i fil conductor del projecte	53
3.2.2 Recursos utilitzats.....	63
3.2.3 Anàlisi dels resultats del projecte.....	63
3.2.3.1 Grup d'Hakuna.....	65
3.2.3.2. Grup Matata	72
3.2.3.3 Grup Ubuntu.....	77
3.2.3.4 Grup d'Ohana	82
3.2.4 Avaluació del projecte	86
4 Conclusions.....	88
5 Bibliografia.....	90
6 Annex.....	92

0 Introducció

“L’educació en el lleure és un conjunt d’activitats i experiències que es realitzen en el temps lliure d’infants i joves amb una intencionalitat pedagògica fora del currículum escolar i de l’àmbit familiar, que els ajuden a adquirir competències i habilitats socials, fent-los protagonistes de la seva pròpia vida i actius i participatius socialment.”¹

En aquest treball hi podem trobar un estudi sobre l’educació en el lleure que es desenvoluparà amb la següent hipòtesis de partida: l’educació en el lleure és una eina que fomenta el compromís i la transformació social.

El títol del treball és *Estimar, Canviar i Construir* perquè és en aquests verbs que s’expressen els sentiments, les actituds i les accions que es fomenten en l’educació en el lleure i expressen millor el sentit que volem donar a aquest treball:

El verb “**estimar**”, perquè estimar és el sentiment que ens mou i que ho impregna tot: l’estima a la natura, als infants, al lloc, al compartir amb altres. Compartint el temps amb els infants perquè s’ho passin bé, creixin i siguin feliços experimentem i vivim aquest sentiment d’estimació mutu capaç de fer-nos canviar.

El verb “**canviar**”, pel desig profund de fer un món millor. Vivim en una societat i un món injust i contradictori que ens fa patir i se’ns fa incomprendible en molts moments. La crisi dels refugiats que viu el nostre món i que en aquests darrers dos anys s’ha fet evident amb tanta cruïda, ha centrat la proposta concreta que s’analitza en aquest treball.

¹ Generalitat de Catalunya (2018). Educació en el lleure. Participació i Solidaritat, Jove.cat. Disponible a: http://jovecat.gencat.cat/ca/temes/participacio_i_solidaritat/educacio_en_el lleure/

Per últim, el verb “**construir**”, perquè necessitem un món nou, just i igualitari on tothom hi tingui un lloc reconegut on poder desenvolupar-se lliurement i dignament com a persona.

En aquest sentit, creiem que les entitats de temps de lleure són espais privilegiats per formar i acompanyar infants i joves a ser protagonistes d'aquesta construcció d'un món nou, urgent, necessari i possible.

La meva experiència personal, primer com a nen participant en un esplai i, actualment, com a monitor, és el que ha motivat aquest treball. En aquests anys d'esplai he après i viscut moltes experiències vitals que m'han situat en aquesta perspectiva crítica del món en què vivim, però també la força transformadora de l'amistat i dels objectius compartits, que s'han anat concretant en aquest desig de fer un món millor, i amb la necessitat de treballar per a fer-ho possible.

Per això hem plantejat aquest treball i aquesta hipòtesis, per poder valorar i contrastar si aquesta vivència personal es pot extrapolar al conjunt d'infants i joves que fan seva l'educació en el lleure.

Els objectius que es proposa el treball són:

- a) Conèixer les característiques i els valors de l'educació en el lleure.
- b) Analitzar l'aportació que fa l'educació en el lleure en experiències de transformació social. Per aquest objectiu, hem buscat exemples d'aquest tipus tant en l'àmbit local com a escala territorial, i, també, a partir d'un projecte molt concret: “Perquè al món no hi hagi refugiats, trenquem fronteres!” de l'Esplai d'Assís de Granollers, realitzat en les colònies de l'estiu 2018, valorant-ne la seva incidència i la seva capacitat transformadora, en els infants i, de retruc, en les seves famílies i el món.

El treball està dividit en dos blocs, el marc teòric, i el marc pràctic. El marc teòric inclou una aproximació prèvia sobre el concepte i els tipus d'educació,

centrant-se, seguidament en descriure què és l'educació en el lleure, els seus orígens i la història dels moviments de lleure a Catalunya així com la presentació de diferents experiències de transformació social. En el marc pràctic hi trobem la realització del projecte "Perquè al món no hi hagi refugiats, trenquem fronteres!". En aquest apartat, també hi trobem l'explicació sobre l'Esplai d'Assís, i les descripcions sobre on s'ha fet el projecte, la seva explicació, observacions i la seva avaluació.

1 Metodologia

La metodologia utilitzada ha estat diferent en cada una de les parts del treball. En els paràgrafs següents detallarem quina metodologia hem seguit per cada un dels apartats.

En la part teòrica, hem basat la recerca al nivell bibliogràfic, tant pel que fa a publicacions en paper com en xarxa. En primer lloc volíem identificar les diferències entre els diferents tipus d'educació i definir què és l'educació en el lleure. Per fer-ho, hem buscat informació, sobretot, en els llibres fets per la Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai. Per fer els punt, sobre la història del lleure a Catalunya, ens hem centrat en aconseguir llibrets i dossiers sobre l'origen de l'escoltisme i en fer recerca per internet de publicacions fetes sobre aquest tema: des de tesis doctorals fins a dossiers específics. Pel que fa a les dades sobre els participants, hem fet recerca buscant les dades de participació en activitats de lleure fetes per la Generalitat de Catalunya.

Pel que fa a les experiències de transformació social gràcies a entitats de lleure, ens hem centrat a dos nivells: el local i el català. A nivell local, hem fet una recerca per internet sobre l'entitat cultural Amics del Montnegre i hem realitzat una entrevista a un dels membres fundadors, l'Aniol Noguera, que ens ha explicat la feina feta per l'entitat. Pel que fa a l'experiència a nivell català, després de fer recerca, vam veure que l'associació d'Esplais Catalans havia fet moltes accions i vam contactar amb ells que ens van explicar tots els seus projectes per correu electrònic.

Pel que fa a l'anàlisi del cas, per fer la recerca sobre l'Esplai d'Assís ens hem centrat en cercar els documents que expliquen com es va fundar, així com en una conversa no gravada com a entrevista a l'Agnès Ramos, membre

fundadora de l'entitat. Pel que fa al moment actual, ens hem centrat en les dades sobre participació i les actes de les reunions que analitzen el moment de l'esplai. En relació al futur de l'entitat, hem analitzat les actes de reunions que parlen de les projeccions de futur. A més a més, com que he estat membre de l'entitat des dels seus inicis, primer com a infant i actualment com a monitor, en aquest apartat també apporto els meus coneixements de l'esplai fruit de l'experiència personal.

El cas analitzat s'ha centrat en el projecte "Perquè al món no hi hagi refugiats, trenquem fronteres!" que s'ha realitzat durant les colònies d'estiu de 2018 de l'Esplai d'Assís. Mitjançant aquest projecte, hem volgut comprovar si pot existir un canvi en la manera de percebre un tema concret i en un temps limitat en un grup d'infants participants del lleure. Hem utilitzat diverses metodologies per assolir els objectius pedagògics marcats. La primera ha estat la teatralització, a partir d'un eix d'animació, per transmetre als infants les històries i les vides dels personatges que representaven refugiats de diferents països del món. Una altra eina ha estat la música, a partir el nou cançoner de l'esplai, en què hem incorporat cançons que transmeten els valors del projecte.

Per poder avaluar millor el projecte, els recursos utilitzats han estat les enquestes amb les quals hem pogut observar si hi havia o no un canvi en els coneixements i la percepció de la temàtica treballada per part dels infants abans i després de la realització del projecte.

2 Marc teòric

2.1 L'educació: definició i tipologies

En aquest primer apartat, explicarem de forma breu i resumida què és l'educació i la classificació que es fa sobre els tipus d'educació i les diferències que presenten entre elles. Entenem l'educació com un procés que presenta dues característiques bàsiques: la primera és que la persona es fa en relació amb el medi social i cultural que l'envolta i que això la marca profundament; i la segona és que l'educació és un procés que abraça tota la vida, amb èpoques de més i menys intensitat.

Així doncs, l'educació acompanya el procés de créixer i fer-se persona i, dins d'aquest marc tant ampli, són moltes les realitats que envolten l'educand (persona que està sent educada) i afavoreixen el procés educatiu. Si agrupem aquestes realitats que envolten l'educand podem definir tres grans tipus d'educació:

En primer lloc, l'**educació formal** que la conformen el conjunt d'aprenentatges oferts normalment per un centre d'educació o formació, amb caràcter intencional, on hi ha una clara intenció per part de l'educador i on l'educand és conscient que està en un procés d'aprenentatge. Aquesta educació conclou amb una certificació i està sempre sotmesa a avaluacions que l'educador fa a l'educand. Els principals exemples d'aquest tipus d'educació són els centres d'educació infantil, primària, secundària i batxillerat, els de formació professional, els destinats a l'ensenyament d'idiomes o els estudis universitaris, entre d'altres.

En segon lloc, l'**educació informal** és aquell aprenentatge que s'obté en les activitats de la vida quotidiana: qüestions relacionades amb la feina, la família,

els mitjans de comunicació... L'aprenentatge informal pot ser intencional, però en la majoria dels casos no ho és. No té una estructura definida pel que fa als objectius pedagògics, didàctics, etc. i tampoc condueix a una certificació.

Finalment, parlem d'**educació no formal** com el conjunt d'institucions i mitjans educatius que es dona en institucions educatives fora de l'àmbit escolar. És una educació intencional i metòdica on l'aprenentatge s'obté en activitats de la vida quotidiana relacionades amb la feina, la família i/o l'oci, i pot arribar a la població al llarg de la vida. Es dona en una gran varietat d'espais, els quals no es troben tan definits i institucionalitzats com els centres educatius tradicionals. Alguns d'aquests espais són els centres d'esplai, els agrupaments escoltes i els casals de joves on les associacions juvenils porten a terme activitats d'educació en el lleure associatives durant tot l'any i a l'estiu realitzen colònies, campaments, casals de vacances, rutes o camps de treball.

Les principals diferències entre elles es troben, tal com s'observa en el quadre següent, en la intencionalitat per part de l'educador i en la consciència per part de l'educand d'estar sent educat.

	Intencionalitat per part de l'educador	Consciència per part de l'educand
FORMAL	+	+
NO FORMAL	+	-
INFORMAL	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir de: Coromines, Mercè; Garreta Francesc et al. (1997). Per Educar en l'Esplai. L'animació d'activitats de lleure infantil i juvenil. Escoles de l'Esplai de Catalunya i les Illes Balears, Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai. Editorial Claret, Barcelona.

En el cas de l'educació formal, hi ha consciència per part de l'educand i intencionalitat per part de l'educador. En el cas de l'educació no formal, també hi ha intencionalitat per part de l'educador però l'educand no té consciència que està sent educat. En l'educació informal, hi ha intencionalitat ni consciència per

part de l'educador i l'educand i, per tant, són aquells coneixements que aprenem a través d'allò que veiem o per imitació d'un altre, per exemple.

El fet que l'educador tingui intencionalitat educativa però que l'educand no en sigui conscient, fa que l'educació no formal sigui molt interessant, ja que es duu a terme amb gran diversitat d'eines pedagògiques i d'una manera que sovint és subtil on l'educand no s'adona que està sent educat perquè ho viu com un joc.

2.2 L'educació en el lleure

En la societat actual, entenem el temps de lleure com aquell que compleix les funcions de descans, diversió i desenvolupament. El lleure el podem entendre de tres maneres diferents: en primer lloc, com aquell temps que va més enllà de les nostres obligacions i necessitats personals; en segon lloc, el lleure pot ser entès com les activitats que fem en el nostre temps lliure, com per exemple anar al teatre o mirar una pel·lícula; i en tercer lloc, pot entendre's com a una actitud vinculada a la resta de la nostra vida.

Si entenem l'educació com un suport al creixement dels infants, anirem trobant una sèrie de característiques que conformen els fins, els objectius i la metodologia de l'educació en el lleure.

Les característiques són:

- **El contacte humà:** l'educació no es pot entendre sense les relacions personals i les influències mútues que es donen pel contacte humà. En el lleure aquest contacte humà el determinen els educadors i el grup i és en aquesta vivència comuna que es produeix la relació educativa.
- **La intencionalitat:** perquè el contacte humà sigui educatiu en el món del lleure ha de ser intencional i respondre a unes finalitats i uns objectius que s'han proposat. Si no és així, l'educació en el lleure podrà ser un espai formatiu, però no educatiu.
- **Entendre l'educació com un procés** que porta al desenvolupament de les capacitats de l'educand i fa possible el creixement, la maduresa i

desplegament de la personalitat de l'infant o del jove. Com a tal, el procés implica una gradació de passos i etapes.

Podríem dir que l'educació en el lleure pretén ajudar a l'educand a personalitzar-se, alliberar-se i a socialitzar-se. La finalitat de l'educació en el lleure és ajudar a créixer globalment i que l'infant es faci a ell mateix. L'educació en el lleure pretén una educació integral i el temps lliure és un marc privilegiat per dur-la a terme. L'experiència ha ensenyat que el lleure facilita l'adquisició d'hàbits i destreses que difícilment s'aprenen en altres marcs educatius.

Aquesta visió global on es mou l'educand ens ha de fer tenir en compte també el context social on es mou. Cal ser conscients que l'infant es mou en un temps lliure que és limitat i que té unes característiques especials que hem de tenir en compte si volem que esdevingui una experiència significativa per les persones que reben l'experiència.

L'educació en el lleure s'orienta en una proposta de model de persona basada en uns *valors* i unes *actituds*.

Definim *valors* com "la qualitat que trobem positiva i digna d'estimació, que s'imposa per ella mateixa i que influeix decisivament tant en la nostra manera de pensar i actuar com en les pautes que fem servir per discernir situacions, actituds, comportaments, etc."² (Coromines, M; Garreta, F; 1997: 17)

No hi ha una autèntica educació sense uns valors. Els educadors ajuden a potenciar i desvetllar una sèrie de valors i a organitzar-los en un ordre de prioritats. Però, tot i això, potser el més important és descobrir que s'educa a través de la vivència: els valors es transmeten fent-ne experiència i es concreten en unes actituds i comportaments.

² Coromines, Mercè; Garreta Francesc et al. (1997).. Per Educar en l'Esplai. L'animació d'activitats de lleure infantil i juvenil. Escoles de l'Esplai de Catalunya i les Illes Balears, Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai. Editorial Claret, Barcelona.

El lleure es un espai privilegiat per poder viure i experimentar aquests valors, però la seva vivència no pot quedar tancada en el marc del lleure sinó que ha de revertir enfora, mostrant així la seva capacitat transformadora de la societat. Entenem per *actituds* “la disposició que adquirim envers les coses, situacions o fenòmens”³ (Coromines, M; Garreta, F; 1997: 17). Els valors s’han de concretar en actituds i comportaments concrets que els donin validesa i no ho deixin com a paraules buides de sentit.

L’educació en el lleure opta per un model o ideal de persona:

- Compromesa amb el desenvolupament de la seva identitat en funció de l’estil de vida pel que hagi optat lliurement
- Crítica i reflexiva
- Activa i coneixedora dels propis condicionants i els de l’entorn
- Acolidora, contemplativa i oberta a la dimensió transcendent de la vida
- Conscient de la seva dimensió ecològica
- Defensora de la pau i la relació sincera d’amistat

A més a més, treballa per aconseguir un ideal de societat:

- Justa i lliure, en què es proporcionin els drets i els valors de la persona
- Integradora i participativa, sense exclusions
- Respectuosa i solidària, integrant els més desafavorits
- Oberta a una perspectiva ètica que contempli el progrés equitatiu
- Reconixedora del dret de participació a la vida pública de tots els països i nacions
- Culturalment arrelada al país i amb una expressió cultural festiva i oberta que esdevingui vehicle dinàmic de comunicació

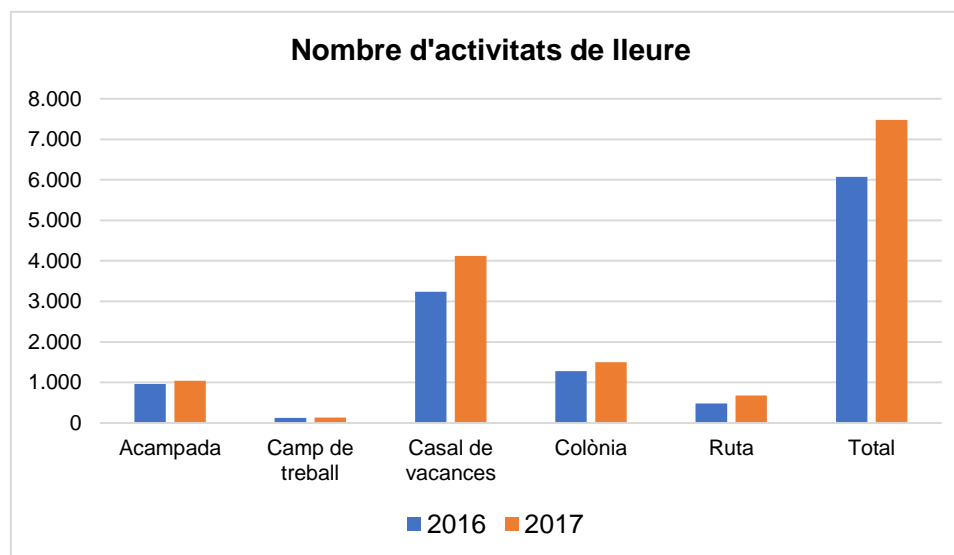
2.3 L’educació en el lleure a Catalunya

³ Coromines, Mercè; Garreta Francesc et al. (1997).. Per Educar en l’Esplai. L’animació d’activitats de lleure infantil i juvenil. Escoles de l’Esplai de Catalunya i les Illes Balears, Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d’Esplai. Editorial Claret, Barcelona.

Per saber una mica com es materialitza el que anomenem educació en el lleure i quin és l'impacte que té a Catalunya, en la següent taula i el següent gràfic veurem el nombre d'activitats que s'han realitzat en els darrers dos anys, així com la diferència en nombre d'activitats d'un any respecte el següent i també quin tipus d'activitats s'han realitzat. Hem obtingut les dades de la Direcció General de Joventut de la Generalitat de Catalunya, cosa que implica que només tenim xifres d'aquelles activitats que requereixen una notificació a la Generalitat⁴. Moltes activitats no queden registrades ja que no requereixen notificació com per exemple les activitats i excursions d'un dia o de cap de setmana que fan molts esplais i caus.

Tipus d'activitat	2016	2017	Diferència	Variació (%)
Acampada	959	1.044	85	8,86%
Camp de treball	122	134	12	9,84%
Casal de vacances	3.236	4.124	888	27,44%
Colònia	1.281	1.496	215	16,78%
Ruta	479	680	201	41,96%
Total	6.077	7.478	1.401	23,05%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Joventut.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Joventut.

⁴ Les activitats que requereixen notificació a la Generalitat estan regulades pel Decret 267/2016, de 5 de juliol, de les activitats d'educació en el lleure en les quals participen menors de 18 anys.

Com podem veure, els casals de vacances, que són tots aquells casals d'estiu que no es regeixen per la normativa escolar sinó que tenen les característiques de les activitats de lleure i es troben legislats per aquestes lleis, són els que presenten un gruix més elevat d'activitats, multiplicant per més de tres el nombre d'activitats de la següent activitat més nombrosa que són les colònies.

2.3.1 Història i origen de l'educació en el lleure a Catalunya

Les primeres Colònies Escolars realitzades a l'Estat Espanyol daten de l'any 1887 i van ser organitzades pel Museu Pedagògic Nacional que formava part de la *Institución Libre de Enseñanza* (ILE).

La ILE va ser una institució que va influir molt en la reforma educativa espanyola de principis de segle XX. Es va crear com a reacció a l'ensenyament tradicional i immobilista i va optar per un ensenyament racional, actiu i participatiu.

La ILE va ser la primera institució en introduir el principi "d'activitat en l'educació" que posteriorment originà el naixement del moviment de **l'escola nova** o **escola activa**. Una educació que vol donar més protagonisme a l'infant en el seu propi procés de desenvolupament.

La influència de la ILE en el desenvolupament de les colònies a l'Estat Espanyol va ser gran però bastant limitat geogràficament. Van ser les Societats Econòmiques d'Amics del País les que van crear i impulsar les primeres colònies escolars de vacances en diferents ciutats espanyoles.

L'any 1893, la Societat d'Amics del País de Barcelona va organitzar les primeres colònies infantils de vacances a Catalunya. A partir de l'any 1906, l'Ajuntament de Barcelona es va posar al capdavant amb el tema de les colònies tant des del punt de vista qualitatiu com quantitatiu.

A Catalunya, l'educació en el temps de lleure com la coneixem actualment va molt vinculada en el seu origen i en la seva història al Moviment de colònies i esports i a l'Escoltisme.

Els trets distintius i comuns d'aquestes entitats de temps de lleure eren:

- La pertinença voluntària i gratuïta a una col·lectivitat que proporciona experiències significatives per als nois i noies
- La realització d'activitats lligades als propis interessos, la possibilitat d'elaborar i realitzar projectes col·lectivament amb l'exercici de la responsabilitat
- El fet de ser espais on es donava una convivència intensa entre els participants

Tot això, feia que l'educació en el temps de lleure esdevingués un marc idoni per al treball de la participació dels infants que ha estat una de les funcions socials més remarcables que han desenvolupat.

Tot seguit detallarem, doncs, la història d'aquests dos moviments: El Moviment de Colònies i Esports i l'Escoltisme.

2.3.1.1 Moviment de Colònies i esports

Per poder explicar la història d'aquest moviment ho emmarcarem en dues grans etapes: les colònies escolars d'abans de la Guerra Civil espanyola i les colònies de vacances i els centres d'esport de després de la Guerra. Com veurem, hi ha continuïtat entre el moment previ al conflicte bèl·lic i el posterior, però la realitat històrica en va fer dos projectes força diferents.

Les colònies escolars abans de la guerra

En l'etapa de l'any 1893 al 1922, les colònies es donaven en el marc escolar i tenien, en l'inici, objectius polítics i sanitaris però de seguida els aspectes pedagògics i educatius van anar guanyant terreny.

L'experiència d'aquestes primeres colònies a ple camp i durant un temps força llarg (gairebé un mes), va posar en evidència les grans potencialitats educatives d'un marc ben diferent a l'escola. Tot i l'origen escolar d'aquestes primeres colònies, que eren conduïdes per mestres de l'escola pública, tot el que s'hi feia i vivia era ben diferent al temps pròpiament lectiu de durant l'any. Viure en un entorn natural i social diferent a l'habitual, formar part d'una col·lectivitat real en la que s'exercien càrrecs i responsabilitats, realitzar activitats d'observació, recerca i exploració, ... Tots aquests elements van permetre veure en les colònies els principis educatius de l'escola nova: activisme, vitalisme i la creació d'un clima de relacions més familiars i càlides.

Les colònies van esdevenir un marc per aprendre tot jugant, explorant i fent plegats, sent així un aprenentatge més vivencial i significatiu.

El 1922, l'Ajuntament de Barcelona va definir un nou model de colònies: les colònies d'administració directa. En aquell moment, les colònies barcelonines es van situar al mateix nivell de valor pedagògic que les d'altres països europeus o les desenvolupades per la ILE a Madrid.

En aquell període, es van afegir aspectes d'organització de la vida col·lectiva donant lloc a experiències d'autogovern. Participar no era únicament fer activitats plegats sinó, sobretot, decidir que volien fer i com fer-ho. Es tractava d'exercitar-se en la responsabilitat de treballar per a fer comunitats justes i democràtiques on cal tothom per al benestar de la col·lectivitat.

L'objectiu era preparar els nois i noies com a futurs ciutadans d'una societat participativa i democràtica, assumint els principis socials i educatius plantejats per J. Dewey: convertir les colònies escolars en una reproducció del que havia de ser la vida en societat.

Les colònies també servien per treballar l'educació cívica, moral i social i es van convertir en una institució bàsica per al treball d'actituds i valors on la

participació va esdevenir un mètode imprescindible per al desenvolupament de l'autonomia, la responsabilitat i la solidaritat.

Les experiències de colònies de vacances en aquesta època estaven totalment influenciades pel moviment de l'escola nova, per l'esperit pedagògic de les obres de la Mancomunitat de Catalunya i, alguns anys després, de la Generalitat de Catalunya. També van rebre la influència de grans pedagogs de l'època com Maria Montessori, Anna Rubiés, Piaget i Freinet, així com de les idees de Baden-Powell i l'Escoltisme, que va arribar a l'Estat Espanyol l'any 1912 i va començar a arrelar a Catalunya el 1927.

D'aquestes influències es va anar gestant una nova pedagogia de la qual podem destacar els trets següents:

- L'autonomia i la llibertat del subjecte en harmonia amb el benestar col·lectiu
- L'activitat del infant com a mètode d'aprenentatge significatiu
- El valor de la col·lectivitat com a font d'educació cívica i moral

Les colònies escolars realitzades per l'Ajuntament de Barcelona durant aquesta època van ser un autèntic exemple d'interrelació d'aquests principis.

El dinamisme de la convivència, la distribució i exercici de les responsabilitats, la vida en petits grups, els vincles afectius, càlids i estrets, l'organització conjunta de nois i noies, les condicions d'espontaneïtat i de llibertat, i, en definitiva, l'ambient i el clima democràtic i respectuós, era el què educaria moralment els nois i noies.

En la colònia de Turissa es va introduir un element nou: s'afegeix la convivència amb la gent del poble. Les activitats entraren en un aprofundiment de la realitat local, establint vincles amb l'entorn més immediat i col·laborant amb la gent del lloc, realitzant així una activitat transformadora de l'entorn.

El 1932 es van iniciar les acampades com una nova modalitat de colònies, influenciades per les que es feien des del moviment escolta. Tot i que no es van agafar totalment el mètode i programa de l'escoltisme, si que s'adoptaren les idees de Baden-Powell que es trobaren més assequibles i aprofitables pels infants. A les acampades, tothom tenia un servei establert: s'hi feien 5 grups i hi havia 5 caps de grup i d'aquests 5 es triava el cap general del campament.

També es van introduir les assemblees com a espai per a la presa de decisions i l'intercanvi comunicatiu. En aquestes assemblees es treballava per visualitzar que la bona marxa de la colla depenia de l'esforç de cadascú. Aquest era un model basat en un diàleg que pretenia cercar l'expressió i l'acord de tothom.

Tota aquesta línia de progrés educatiu que realitzaven les colònies es veié estroncada per la guerra civil i la dictadura de Franco. Hi hagué ruptura i interrupció brusca. De fet, aquelles colònies realitzades amb l'esperit de la Mancomunitat i la Generalitat moriren i posteriorment nasqueren unes colònies ben diferents.

Les colònies de vacances i els centres d'esplai després de la guerra

La represa de les activitats en temps de lleure i en general de qualsevol activitat pedagògica després de la guerra es realitzà en un context social, cultural polític i institucional totalment diferent.

El primer tret significatiu va ser que les colònies deixaren de ser escolars per passar a ser colònies de vacances i ja no les feien els mestres sinó que ho feien joves sota l'aixopluc de l'Església per mitjà dels Moviments d'Acció Catòlica.

L'Església va jugar un paper fonamental en la recuperació de les colònies, igual que l'escoltisme, i durant alguns anys va ser l'únic marc per les activitats infantils i juvenils fora de l'escola i com a alternativa a la organitzacions polític-estatal del *Movimiento Nacional del Frente de Juventudes*.

Fins el 1946, no hi van haver colònies infantils de vacances a Catalunya. Mossèn Lluís Via va ser un dels primers promotors i més tard Mossèn Vergés Vives. A partir de llavors, les colònies les van tirar endavant joves creients, que les van anar portant i assentant per totes les parròquies. El fet que els responsables de les activitats d'estiu fossin joves va permetre crear un clima de relacions més igualitàries entre infants i monitors.

Tanmateix, les activitats no tenien res a veure amb les que es van fer abans de la guerra. L'objectiu era perfeccionar l'esperit amb la pràctica de la religió cristiana i enfortir el cos amb la pràctica de l'exercici físic.

Amb Pere Tarrés s'inicià una nova experiència de colònies afegint activitats que ampliaven i modificaven els objectius anteriors: cercar una casa, aprendre cançons, excursionisme, etc. Progressivament, van anar perdent la seva relació amb l'acció catòlica, arrelant-se a les parròquies com una activitat pròpia.

A poc a poc, es van anar recuperant les activitats pròpies de l'escola activa: treballs manuals, tallers, jocs, excursions, etc. Era una època d'educació per la acció, amb monitors joves i actius que tenien com a objectiu que els infants o joves s'ho passessin bé i gaudissin de les activitats proposades pels monitors.

El 1965 van aparèixer els centres d'esplai i calia anar donant un nou sentit a aquestes noves institucions. Per altra banda, les escoles anaven assumint també activitats pròpies del temps de lleure. Cap al 1969, va arribar un temps en què calia aclarir quin era l'element diferenciador dels centres de l'esplai. Es va iniciar un temps de debat.

A partir dels anys 80, amb la transició política i la democratització, l'administració va començar a recolzar i donar suport a aquests centres, des del punt de vista legal, econòmic i infraestructural. Això va provocar una àmplia diversificació de les activitats de lleure a tots els nivells. La oferta d'activitats es

va expandir a casals, ludoteques, activitats extraescolars, empreses de serveis que ofereixen la gestió, i organització de tot tipus d'activitats lligades al lleure de consum. De fet, aquesta diversitat del lleure ha contribuït a anar classificant l'especialitat dels centres de temps de lleure.

Des d'aquesta perspectiva, es van tornar a revalorar les grans potencialitats educatives de la convivència en petits grups i, sobretot, de la convivència entre infants i joves, nens i monitors. L'educació en l'esplai s'ha anat constituint com l'espai idoni per treballar actituds i valors, en definitiva, la formació moral del infant.

L'especificitat dels centres de temps de lleure no està tant en el tipus d'activitats que ofereixen, sinó en el com les ofereixen i, sobretot, en el tipus de relacions humanes que s'hi viuen i els valors que promouen.

2.3.1.2 L'escoltisme

L'escoltisme va néixer a principis del segle XX de la mà de Robert Baden-Powell i ha esdevingut el moviment juvenil més important i estès arreu del món. Ha estat un moviment que, per una banda, ha treballat abastament la implicació i la participació social i, per l'altra, ha treballat el foment de l'autonomia i la responsabilitat dels infants i joves.

Origen i història de l'escoltisme de Baden-Powell

Lord Baden-Powell va ser un general de l'exercit anglès que per l'experiència viscuda i mogut pels sentiments filantròpics va decidir abandonar la carrera militar i dedicar-se de ple a formar joves, creant un moviment juvenil que fos el planter de societats futures per tal d'enfortir moralment i materialment la nació.

Robert Baden-Powell va descobrir el potencial i el coratge dels adolescents defensant la ciutat de Mafeking durant la guerra anglo-boer a Sudàfrica. L'any 1907 va decidir explorar aquestes capacitats en temps de pau. Per fer-ho, va buscar vint joves de classes socials diverses i va organitzar, a nivell

experimental, el que seria el primer campament escolta de la historia a la illa de Brownsea (Dorset, Anglaterra).

Baden-Powell va partir de dos models d'associacions juvenils a l'hora d'elaborar el seu mètode: els *Boy's Brigades* i l'*American Woodaaft for Boys*. Dels *Boy's Brigades* va descartar-ne la instrucció militar i l'adoctrinament religiós, tot i que va heretar d'ells l'intens patriotisme i alguns elements externs com l'ús de l'uniforme: pantalons curts, fulard i barret d'ala ample. De l'*American Woodaaft for Boys* prengué el *self-government* (és a dir, govern propi) de les petites unitats, les patrulles, el procés de progressió personal, la valoració de la natura i la valoració de les qualitats dels pobles primitius.

Al 1908, un any després del campament experimental de Brownsea es va publicar la seva obra "*Scouting for boys*" (Escoltisme per nois). A partir de la publicació d'aquesta obra, molts joves van començar a practicar les activitats que proposava Baden-Powell. Les seves idees es van estendre ràpidament per tot Europa i Amèrica. L'any 1910, l'esposa de Lord Baden-Powell, Lady Olave Saint Clair, impulsa el guiatge o guies escoltes, una proposta similar a l'escoltisme però destinada a les noies i que va anar creixent paral·lelament al moviment masculí. Ella també publicà una obra, "*Girl Guiding*" (Guiatge per noies), on exposa el programa del guiatge, el 1918.

El 1913 es va organitzar el primer campament internacional. L'any 1920 Robert Baden-Powell va ser nomenat cap escolta mundial i aquell mateix any es va celebrar a Londres la primera trobada mundial d'escoltes, la *Jamboree*, on hi van assistir 5.000 escoltes provinents de 34 països. Aquesta trobada es continua celebrant cada quatre anys i cada vint-i-dos de febrer, els escoltes i guies de tot el món commemoren la "Diada del Pensament" coincidint amb l'aniversari del naixement de Baden-Powell i d'Olave Saint Clair.

El moviment escolta es va originar, a diferència del moviment de colònies, com un moviment juvenil, no infantil. Al nostre país es va organitzar com un

moviment social i polític més que no pas com un moviment d'educació en el lleure.

L'objectiu de l'Escoltisme de Baden-Powell no era oferir un conjunt d'activitats entretingudes i lúdiques sinó formar moral, social i humanament als joves i, en definitiva, cobrir tot un buit educatiu que l'escola no els podia oferir.

En els inicis, l'escoltisme era un moviment dirigit a adolescents i joves, nois i noies d'entre dotze i disset anys, els escoltes o *scouts*. Posteriorment, es van ampliar els trams d'edat pels dos extrems creant-se dues branques més: el 1914 es creen els llobatons per a infants de menys de d'onze anys i el 1918 la ruta per joves de més de disset anys.

Els trets del mètode que van engrescar joves d'arreu del món eren, especialment, els següents:

- La possibilitat de viure en petites col·lectivitats
- Oferir un espai d'encontre i retrobament amb un mateix i amb els altres, creant vincles d'amistat sòlids i estables.
- La possibilitat de lluitar col·lectivament per una bona causa
- El marc diferent: la natura, que representa un espai nou on viure i descobrir l'aventura.

Aquest mètode, a més a més, potenciava que els joves exercissin la pròpia autonomia, que s'assagessin en l'exercici de responsabilitats i que es sentissin útils.

Baden-Powell, sense ser cap pedagog, va saber llegir bé les necessitats dels joves i els adolescents i va saber crear un mètode per a cobrir-les. Es va convertir en l'exemple més important d'escola activa fora de les aules ja que potenciava les capacitats que també proposava aquesta nova pedagogia: l'enginy, la capacitat d'enfrontar-se a les dificultats, el fet de treure partit de tot, aprendre diferents oficis, l'observació, l'autogovern, etc.

Trets distintius de l'escoltisme de Baden-Powell

Després d'aquesta primera aproximació, podem dir que l'escoltisme és un mètode d'educació alliberadora per les persones i transformadora per a la societat que es fonamenta en quatre elements claus:

- L'adhesió a una llei i una promesa
- La vida en petits grups
- L'acció amb utilitat social utilitzant la pedagogia del projecte
- El contacte amb la natura

El primer d'aquests elements clau és l'adhesió a una llei i una promesa. La llei escolta representa un marc ideològic i normatiu a aconseguir per a qualsevol escolta que, adaptada a les característiques de cada branca, exigeix un compromís personal envers Déu, envers els altres i envers un mateix.

L'adhesió a la llei escolta permet treballar un procés personal valorat col·lectivament a partir de la realització d'una sèrie de proves. D'aquesta manera el jove participa del seu propi procés de transformació personal i veu com aquest esforç porta al seu millor benestar i al de tot el grup.

Pel que fa al segon punt, la vida en petits grups, l'escoltisme s'organitza en petits grups naturals seguint "el sistema de patrulles". Una patrulla és un grup de sis a vuit nois i noies i és la unitat bàsica de la vida de la unitat o tropa. L'objectiu fonamental de les patrulles és donar una responsabilitat real al major nombre possible de nois i noies. Cadascú sap que d'aquesta responsabilitat en deriva el benestar d'ell i de la seva patrulla. Això mateix fa que la patrulla sàpiga què té una responsabilitat definida respecte al benestar general de la tropa.

La participació en un projecte de vida col·lectiva suposa:

- Aportar quelcom al benestar col·lectiu supeditant a vegades la voluntat individual a la voluntat col·lectiva
- Obtenir el reconeixement dels companys, utilitzant una sèrie d'elements per a treballar aquesta adhesió al grup i al sentiment de col·lectivitat, entre els quals hi ha l'elaboració conjunta i col·lectiva de les activitats i els projectes, l'ús de rituals d'identificació grupal (la promesa, els actes de salutació, l'establiment d'insígnies, l'uniforme, ...)
- El responsable és un jove un xic més gran, presentat com a germà gran.

El tercer punt fa referència a l'acció amb utilitat social utilitzant la pedagogia del projecte. Baden-Powell va viure de ple en el context social i educatiu de la reforma educativa de l'escola nova i el seu mètode està basat en la pedagogia activa que elabora programes d'activitats partint dels centres d'interès dels nois i noies. Tanmateix, un element significatiu i distintiu de l'escoltisme respecte d'altres mètodes és el sentit d'utilitat social de les accions i activitats que promou.

Un dels objectius bàsics de l'escoltisme és la formació de ciutadans útils per la societat i compromesos amb aquesta.

Per últim, en el quart punt es valora el contacte amb la natura com a element d'enfortiment físic i moral s'emmiralla en el model d'home soferit i capaç de vèncer les situacions més adverses de la natura amb plena autonomia.

Història de l'escoltisme a Catalunya

L'any 1911, l'escoltisme va ser introduït a l'estat espanyol pel grup "*Exploradores Barceloneses*" i la seva difusió va començar el 1912 amb la creació de "*Exploradores de España*" que estava dirigit pel capità Teodoro de Iradier.

Es tractava d'un escoltisme fortament militaritzat i espanyolista, no era gaire fidel al estil de Baden-Powell, i que no estava gens d'acord amb el tarannà republicà i catalanista de la societat catalana.

El 1927, de la mà de Josep Maria Batista i Roca i de mossèn Antoni Batlle es va iniciar amb força l'escoltisme a Catalunya i amb el seu lideratge li van donar un estil propi i personal a l'escoltisme català adequant el mètode de Baden-Powell a les característiques socials i polítiques en què van viure.

Batista i Roca va veure en la tradició ja existent a Catalunya de l'excursionisme el marc idoni per aplicar el mètode escolta i aconseguir els seus ideals polítics i patriòtics. El 1927 va publicar el "Manual d'excursionisme" i l'any següent es va fer el primer campament de Catalunya a La Mora, al Pla de la Calma i va fundar la "Germanor de Minyons de Muntanya".

Batista i Roca afirmava que l'excursionisme era un medi excel·lent per a obtenir allò que era l'ideal a seguir per la formació del caràcter de la "nostra gent": augmentar i enfortir les qualitats dels individus, i relligar aquests amb un esperit de solidaritat i cooperació mútua.

D'aquesta manera, l'excursionisme català prengué una nova dimensió més col·lectiva i centrada en la formació moral i del caràcter, i es va anar allunyant d'una concepció d'excursionisme com a pràctica esportiva més individualista, lligat a l'esport d'alta muntanya professional i elitista.

Batista i Roca va adaptar l'escoltisme originari a la manera de fer i de pensar de la població catalana i ho va fer aplegant una gran diversitat de grups independents lligats a entitats excursionistes.

L'any 1930, Mossèn Antoni Batlle va fundar la secció "Minyons de Muntanya Mare de Déu de Montserrat" que va ser el primer agrupament d'una entitat catòlica. El 1936 una tercera part dels agrupaments de la "Germanor de Minyons" eren d'entitats catòliques.

El 1932 es va constituir la “Federació de *Boy Scouts* de Catalunya” substituint l’antic nom d’ “*Exploradores de Cataluña*”, de caràcter més reaccionari i laic que els Minyons. Al cap de pocs mesos, ja a l’any 1933, apareixia la primera organitzacions del guiatge: la “Germanor de noies guies i *Girl Scouts* de Catalunya”.

Hi havia diferències entre els dos corrents de l’escoltisme en l’uniforme i l’estructura i no va ser fins que va esclatar la Guerra Civil que es va produir la unificació dels dos corrents degut a la situació de penúria en què es trobaven tots ells. El vint d’octubre de 1936, Alexandre Piñol i Josep Mª Batista i Roca, representants dels “*Boy Scouts* de Catalunya” i els “Minyons de Muntanya” van signar l’acord d’unificació de la mà de Batista i Roca. El guiatge també es va unificar. Aquesta unificació va provocar canvis en elements externs com el vestuari, la salutació i van establir les proves per passar els esglaons de la vida escolta, així com l’exigència de conèixer les etapes principals de la història de Catalunya.

L’any 1937 es van aprovar els estatus i es va adoptar el nom de “Minyons de Muntanya – *Boy Scouts* de Catalunya” amb el subtítol de “Institució Catalana de l’Escoltisme”, emparada pel govern de la Generalitat.

Acabada la guerra civil, l’any 1939, l’escoltisme va quedar fora de la llei i van quedar prohibides les seves activitats. L’any 1940 Mn. Batlle va intentar reconstruir l’escoltisme unificat portant els nois al camp amb l’excusa d’ensenyar catecisme i de dir missa als pobles.

No va ser fins la dècada de 1950 a 1960 que es va produir la màxima expansió de l’escoltisme català de la mà de l’escoltisme catòlic que tenia la protecció de l’església així com una àmplia de xarxa d’infraestructures amb parròquies i escoles. Tanmateix, això va suposar la divisió de l’escoltisme català i la dissolució Institució Catalana de l’Escoltisme. En el cas de la Germanor de

Noies també es va produir una divisió. Els agrupaments catòlics es separaren i crearen les “Guies de Sant Jordi”. L’any 1956 es va crear la delegació Diocesana de l’Escoltisme vinculada al Consell de Joves d’Acció Catòlica.

Aquest fet va desembocar en una federació de tres associacions diferents: els “Minyons de Muntanya-Boy Scouts de Catalunya” (agrupaments oberts i confessionals alhora), els “Boy Scouts de Catalunya” (agrupaments laics) i la “Delegació Diocesana d’Escoltisme” (agrupaments confessionals catòlics). El 1959, les tres associacions quedaren federades amb el nom d’Associació Catalana d’Escoltisme.

La dècada dels seixanta va començar amb una crisi i renovació del model, per influència del moviment confessional “*Les Scouts de France*”. L’escoltisme visqué una sèrie de canvis que es van materialitzar en la reforma de les branques rangers-pioners, el planejament d’agrupaments mixtes, i la coeducació i el qüestionament de la confessionalitat. Va ser partir dels anys 70 quan es va començar a estendre la coeducació i es va generalitzar a totes les branques de l’escoltisme català.

Hi havia una voluntat clara d’actualitzar el mètode i adaptar-lo al llenguatge dels nois i noies donant-los una responsabilitat, però s’evidenciaven també algunes limitacions. El nou mètode exigia més maduresa i preparació a uns caps cada vegada més joves. Es va produir, també, una pèrdua de pes de la branca dels joves dins del moviment escolta per diversos motius: la necessitat de més caps per l’existència de dues unitats quan abans només n’hi havia una i l’aparició de clubs d’esplai que van treure personal de l’escoltisme que van marxar a fer de monitors en clubs d’esplai. Aquests fets van produir una consciència de desestructuració i crisi dins del moviment escolta.

El procés accelerat de secularització (pèrdua de poder polític de l’església) que estava patint la societat també va influir força en el moviment escolta i va afeblir la forta de confessionalitat de l’escoltisme catòlic i es va passar a un escoltisme que educava la perspectiva de la fe.

Al mateix temps, l'escoltisme laic i obert es va anar radicalitzant i va reivindicar l'autogestió, l'educació no directiva. Es van fer diverses modificacions entre les quals podem destacar la supressió de la promesa, la llei escolta i l'uniforme, deixant només la camisa i el fulard.

El 1974, l'escoltisme laic i obert es va unificar amb l'actual nom: "Escoltes Catalans". En aquesta etapa, aquest escoltisme entrà en crisi i es va debatre entre esdevenir un moviment més de l'educació del temps de lleure, poc diferenciat del moviment de centres d'esplai, i el fet d'intentar recuperar els elements propis per tornar a ser un moviment social i polític. Al cap d'un any, es va iniciar una renovació de la metodologia, on s'intentà recuperar i rellegir la tradició de l'escoltisme de Baden-Powell, així com incorporar-hi noves perspectives pedagògiques. L'any 1976, coincidint amb el vintè aniversari de la mort de mossèn Antoni Batlle es va escriure el manifest conjunt de l'escoltisme català.

La unificació de Minyons Escoltes i les Guies de Sant Jordi (MEGSJC) va tenir lloc l'any 1977, i, el mateix any es va constituir la Federació Catalana d'Escoltisme i Guiatge (FCEG) que aplega tot l'escoltisme català.

La creació de la branca de Truc, per a joves de més de disset anys, no va arribar fins l'any 1978. La branca de Castors i Llúdrigues per a infants de sis i set anys, s'aprovà a Catalunya l'any 1991. D'aquesta manera es van anar ampliant les edats de participació per a infants i joves en l'escoltisme.

L'any 1997, al Parlament de Catalunya hi havia vint-i-cinc diputats que eren antics membres d'agrupacions d'escoltes i van contribuir a crear l' "Associació Nacional Parlamentària Escolta de Catalunya".

Amb l'arribada del nou segle es consolidà la FCEG i rebé el reconeixement internacional. La FCEG acordà amb la "*Federacion de Escultismo en Espanya*"

assumir de manera exclusiva la representació de tot l'escoltisme que es practicava a Catalunya.

L'any 2007 es celebrà el centenari de l'escoltisme, commemorant el primer campament escolta a l'illa de Brownsea. Al mes de maig, els Minyons Escoltes i Guies de Sant Jordi (MEGSJC) passaren a denominar-se Minyons Escoltes i Guies de Catalunya (MEG) i s'incorporà el lema "eduquem per la transformació social"

L'any 2009 s'inicià un procés de les tres entitats de la Federació Catalana d'Escoltisme i Guiatge per a l'enfortiment i la unitat del moviment escolta i guia al nostre país. Al cap de quatre anys, l'any 2012, es va celebrar el centenari del guiatge.

L'opció del compromís social dels escoltes era la de participar des de la societat civil per a transformar-la. Aquesta actitud de compromís per a la realitat social era el que els va portar a evolucionar. També, la fidelitat a la llengua catalana de l'escoltisme fonamentà la dinamització cultural catalana en molts àmbits diferents.

La participació de l'escoltisme en la societat s'ha produït a nivell polític i ha estat transformador de la realitat i també a un nivell més assistencialista en moments greus.

Amb el procés de democratització de la societat, l'acció política dels escoltes en favor de les llibertats democràtiques va anar minvant i la realitat creixent d'una societat multicultural va anar fent replantejar també les seves accions en defensa de la catalanització.

Tot i això, l'escoltisme no ha deixat de treballar pel compromís i la participació social i ha focalitzat les seves accions cap a la lluita i reivindicació d'aquelles necessitats que se'ns presenten actualment com a més vigents:

- La defensa per la conservació de la natura i el medi ambient
- El servei als grups més desafavorits
- El treball per l'educació de la pau i el desenvolupament

2.3.2 Els participants de l'educació en el lleure a Catalunya

La participació en activitats d'educació en el lleure variarà segons el tipus d'activitats de lleure de què parlem. Per desenvolupar aquesta part del treball ens basarem en les xifres oficials publicades per la Direcció General de Joventut de la Generalitat de Catalunya. Les xifres que es registren de l'educació en el lleure són totes aquelles que requereixen una notificació d'activitat a la Generalitat. Les tardes de dissabte al cau o a l'esplai, les sortides de cap de setmana i tots aquests tipus d'activitats no s'han de notificar oficialment i per tant, no hi ha una base de dades que permeti conèixer quants participants tenen els esplais i els caus de Catalunya. Tanmateix, aquestes xifres sí que ens permeten fer-nos una idea de quants infants van de colònies i campaments a l'estiu, i també ajuden a fer una mirada conjunta de l'educació en el lleure, que, com ja hem vist, inclou activitats que no es duen a terme des de entitats com els agrupaments escoltes o els esplais. Les dades que recollim són dels participants menors de 18 anys.

A més a més, des del *Decret 267/2016 de les activitats d'educació en el lleure en les quals participen menors de 18 anys*, es va ampliar l'aplicació d'aquest Decret a les activitats que tenen un component esportiu important però, que alhora, tenen elements característics de l'educació en el lleure. No aportarem les dades d'aquestes activitats en aquest treball ja que s'escapen de l'àmbit d'estudi en què ens centrem però cal destacar que es recullen i es poden trobar en els *Informes Anuals de notificacions d'activitats d'educació en el lleure* que elabora la Generalitat de Catalunya. Aquests informes es troben dividits en tres apartats que són els següents: "el primer, recull només les activitats d'educació en el lleure de perfil tradicional, regulades des de l'any 1995 i plenament inserides en l'àmbit competencial de la Direcció General de Joventut (DGJ): acampades, camps de treball, casals de vacances, colònies i rutes; en el segon

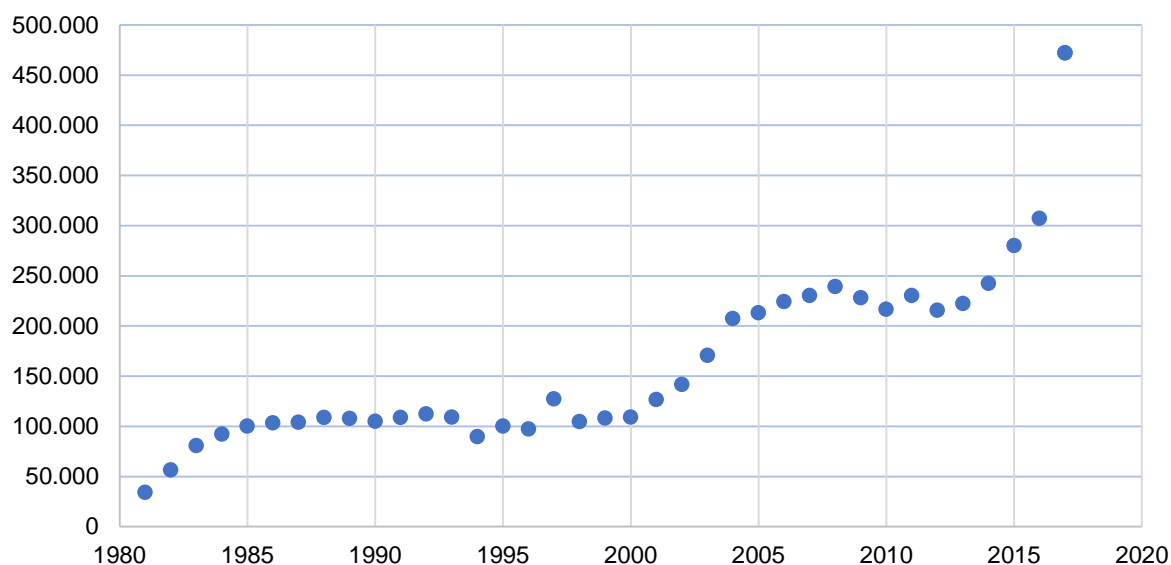
apartat, es presenten les noves dades de les activitats de lleure amb un important component esportiu: casals esportius, estades o campus esportius i rutes esportives, que han de complir els mateixos requisits que les activitats d'educació en el lleure excepte pel que fa a les titulacions exigides, que són les pròpies de l'àmbit esportiu; finalment, es presenta un resum amb les dades globals de les activitats d'educació en el lleure notificades.”⁵

Així doncs, aquí trobareu les dades del primer apartat d'aquest informe, que recull les activitats d'educació en el lleure de perfil tradicional: acampades, camps de treball, casals de vacances, colònies i rutes.

En aquest primer gràfic podem observar l'evolució en nombre d'assistents que ha tingut l'educació en el lleure a Catalunya des de l'any 1981 fins al 2017. En general, podem parlar d'una tendència creixent d'assistents, incloent així participants i dirigents de les activitats de lleure, amb un gran salt en el darrer any on el nombre d'assistents ha augmentat en més de 100.000 persones. Aquest salt és degut a la incorporació d'activitats esportives en la legislació del lleure. Tanmateix, l'evolució creixent és innegable ja que des de l'any 1995 fins al 2016 (anys en què la llei ha estat la mateixa i les activitats incloses són les citades anteriorment) els assistents s'han multiplicat per tres. Observem un estancament i una petita disminució els anys més durs de la crisi econòmica.

⁵ Direcció General de Joventut (2018). Informe anual 2017, Notificacions d'activitats d'educació en el lleure. Generalitat de Catalunya, Departament de Treball, Afers exteriors i família. Barcelona.

Evolució assistents en activitats d'Educació en el lleure 1981-2017

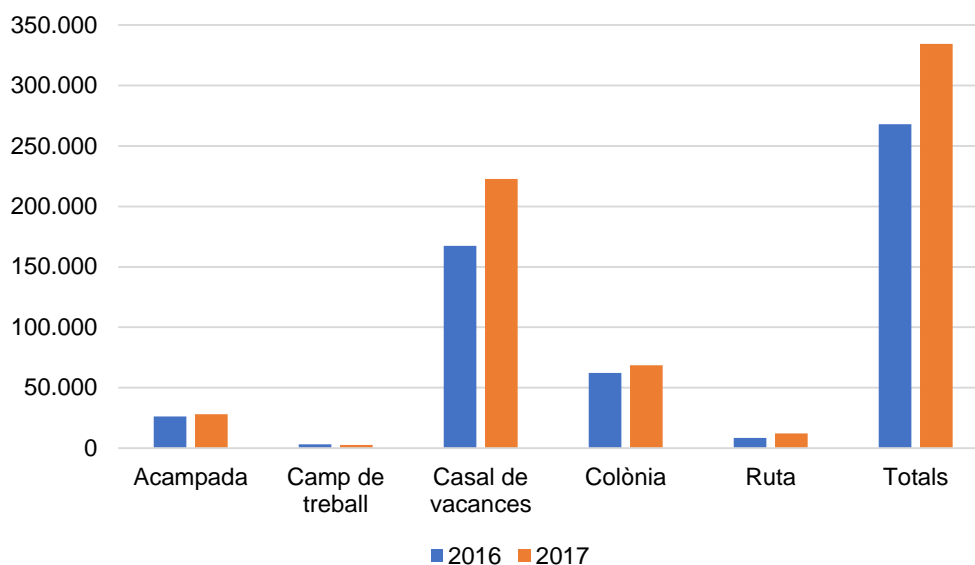
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Joventut.

El següent gràfic ens permet veure en quin dels tipus d'activitats d'educació en el lleure ha augmentat més el nombre de participants entre els anys 2016 i 2017. Aquest augment veiem que ha estat molt més significatiu en els Casals de vacances, ja que les variacions en els altres tipus d'educació en el lleure són molt menors o, fins i tot, negatives.

Tipus d'activitat	2016	2017	Diferència	Variació %
Acampada	26.401	28.129	1.728	6,55%
Camp de treball	3.265	2.745	-520	-15,93%
Casal de vacances	167.397	222.679	55.282	33,02%
Colònia	62.193	68.514	6.321	10,16%
Ruta	8.553	12.229	3.676	42,98%
Totals	267.809	334.296	66.487	24,83%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Joventut.

Participants en activitats d'educació en el lleure anys 2016 i 2017

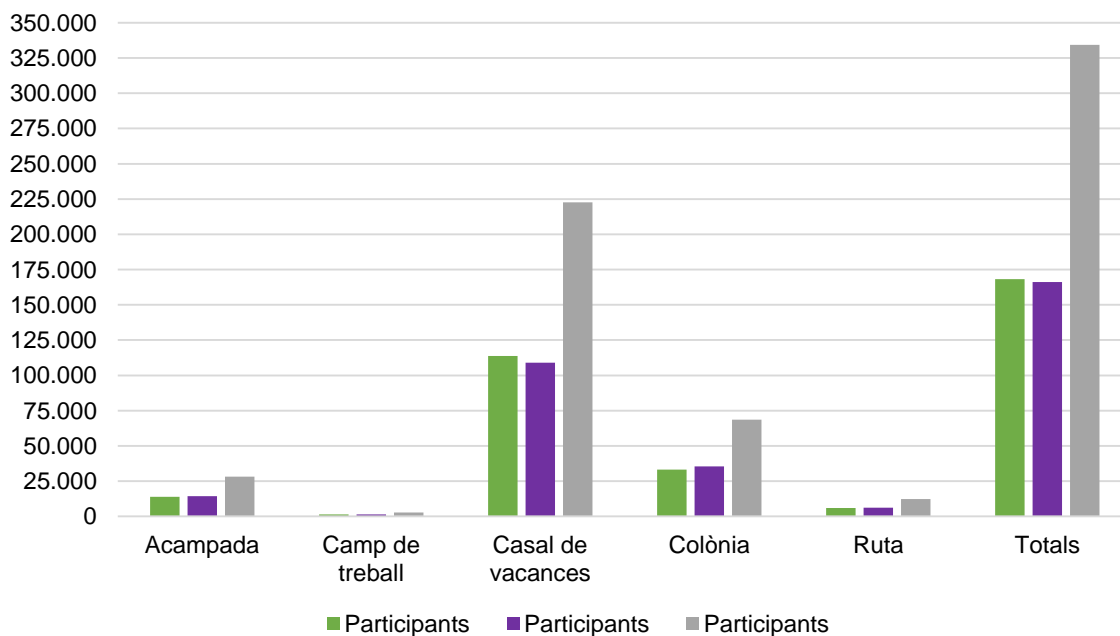
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Joventut.

Així doncs, a part de saber quanta gent participa d'aquestes activitats, ens interessa conèixer quin és el perfil d'aquests participants. No podem aportar dades sobre les edats dels participants, però sí que tenim dades de gènere. En la taula i els gràfics següents podem observar com es reparteixen, segons el tipus d'activitats de lleure, les nenes i els nens (participants) i les dones i els homes (dirigents) que hi participen. És interessant destacar que pel que fa als participants trobem poques diferències en la xifra de cada un dels sexes. En canvi, trobem diferències molt significatives en els dirigents de les activitats, trobant-nos que en tots els tipus d'activitats participen més noies monitores que nois. El cas més extrem és el de casals de vacances, on la quantitat de noies es dispara més del doble per sobre del nombre de nois.

Tipus d'activitat	Participants			Dirigents			Total assistents
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Total
Acampada	13.813	14.316	28.129	2.522	3.338	5.860	33.989
Camp de treball	1.386	1.359	2.745	207	260	467	3.212
Casal de vacances	113.741	108.938	222.679	7.948	19.974	27.922	250.601
Colònia	33.134	35.380	68.514	4.442	6.192	10.634	79.148
Ruta	6.054	6.175	12.229	1.207	1.292	2.499	14.728
Totals	168.128	166.168	334.296	16.326	31.056	47.382	381.678

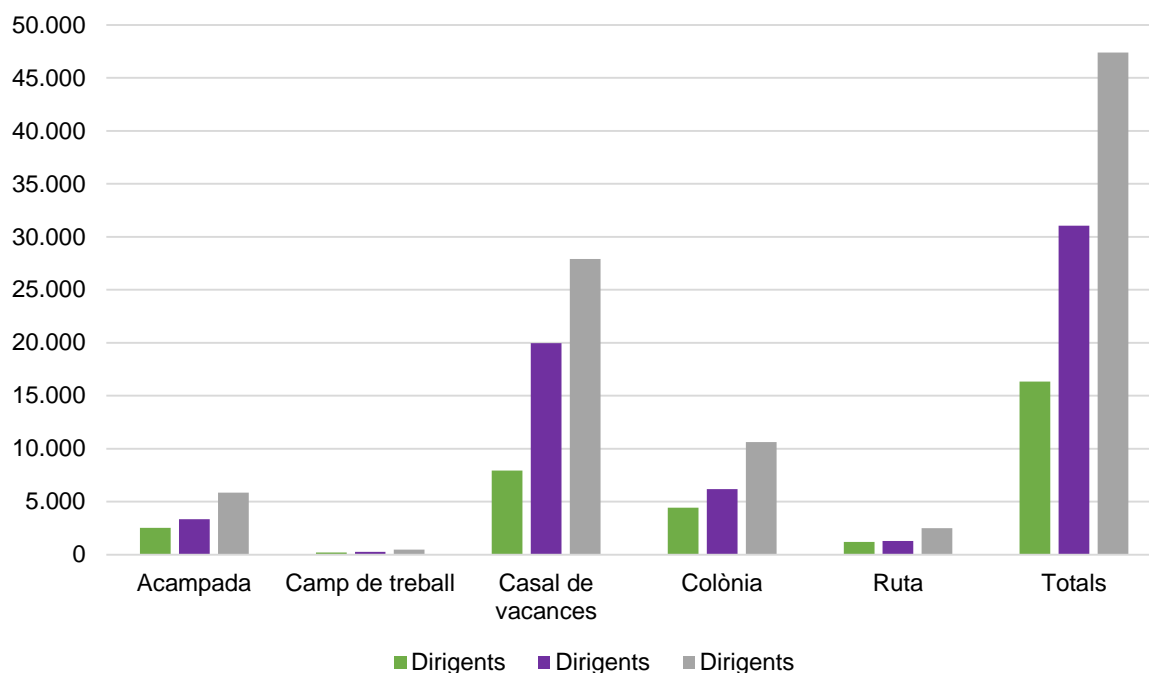
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Joventut.

Nombre Participants Educació en el lleure 2017

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Joventut.

Nombre dirigents Educació en el lleure 2017

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Joventut.

2.4 Dues experiències de transformació social gràcies a entitats de lleure

2.4.1 Experiència a nivell local

L' "Entitat cultural Amics Escoltes del Montnegre" és una entitat que neix l'any 2013 amb l'objectiu de donar suport extern a l'Agrupament Escolta Montnegre, a Calella. És una entitat que està darrera de l'escoltisme, però que no treballa directament amb els infants i joves. Vol ser un paraigües per tots aquells antics escoltes que volen continuar vinculats al moviment i, també, una entitat arrelada a Calella i que treballa tant per l'escoltisme com pel poble.

Situem-nos a Calella, al Maresme, municipi de 18.317 habitants⁶ i que reuneix un teixit comercial important, un hospital i altres serveis de la zona que es centralitzen a Calella. Així doncs, el teixit associatiu i el gruix d'entitats que té el municipi és important i notable. L'Agrupament Escolta Montnegre celebra el

⁶ Font: Insituto Nacional de Estadística (2016)

2019 el seu seixantè aniversari i, per tant, té una forta tradició i un arrelament molt potent pels calellencs i calellenques.

Hem triat les accions de l'entitat Amics Escoltes del Montnegre com a entitat que ha generat un fort compromís i una transformació a nivell local. La transformació, en aquest cas, és molt visible físicament, encara que no totes les transformacions socials ho són: s'ha fet la recuperació d'una ermita. Això comporta una voluntat cultural i social molt important, que es materialitza molt visiblement. A més a més, parlem de compromís ja que l'entitat neix per la voluntat de seguir vinculats al moviment escolta i per tenir una entitat que treballi pel poble i la seva gent.

Són moltes les accions que Amics Escoltes del Montnegre ha dut a terme, com explicava l'Aniol Noguera, membre fundador de l'entitat:

“Portem més de cinc anys i el que hem fet és: es fan coses petites, i també de grans. Comencem per les més grans. La més gran ha sigut l'Ermita de Sant Andreu – que sortirà més endavant – i les altres coses que van al voltant: un dia es fa una marxa per Calella que, prèviament, s'ha de preparar. Aleshores, són els nens del cau, de les diferents unitats, els que van a netejar els camins. Això és una activitat que nosaltres facilitem. Els donem material, comprem eines, o també, a part, per qualsevol activitat si podem fer algun tipus de donatiu. Un any vam comprar molts mapes de diferents llocs de Catalunya perquè poguessin fer rutes i també col·laborem amb les seves formacions. Com que hi ha gent que són més grans i tenen molta experiència, poden fer ponències, [...] que son formacions de caps d'un dissabte. Bàsicament fem això, no dona per més, és una cosa molt específica. Ara mateix, a nivell de ciutat, com que és el seixantè aniversari del cau, és un moment de celebració i per tant les dues entitats treballem juntes i a la festa major farem coses.”⁷

⁷ Font: Entrevista Aniol Noguera. 24/08/2018. Igualada

La principal idea que va conduir després a la realització de l'activitat més important que ha dut a terme l'entitat que és la reconstrucció de l'Ermita de Sant Andreu de l'Arboceda, va ser la de crear un refugi de muntanya al Montnegre per tal que l'Agrupament Escolta Montnegre pogués gaudir d'un segon local fora del poble i situat en un entorn natural i de bosc. També volien que hi pogués haver un espai de lleure al Parc Natural del Montnegre.

El procés de tot plegat no ha estat fàcil i són moltes les dificultats amb que s'ha trobat l'entitat, però s'ha anat avançant. L'Aniol explicava els inicis així:

“Nosaltres volíem que hi hagués un espai de lleure al Parc Natural del Montnegre, que és immediatament allà, a la zona de Calella, i aquesta era la il·lusió. No sabíem que hagués de ser l'Ermita de Sant Andreu. Nosaltres estàvem buscant un lloc, des de l'any 2010 ja ens estàvem movent, i van haver-hi diferents fracassos fins que vam dir: com que no ho aconseguirem mai però teníem ganes de fer coses, ens vam oferir al Parc Natural per fer camps de treball i en vam fer un al costat d'aquesta ermita. A partir d'aquí, vam saber que l'ermita estava a la venda i ens va tornar a néixer la possibilitat de “i si convertim l'ermita amb un refugi de muntanya?” Dic ermita a un lloc en ruïnes, “vale”? No tenia sostre i les parets que hi havia eren quatre coses. Va ser molt lent però ho vam aconseguir. Vam passar a ser propietaris d'aquesta ermita i el projecte encara existeix perquè [...] hem d'arribar a reconstruir l'ermita, a restaurar-la perquè pugui servir com a refugi de muntanya. No és un alberg, no és una casa de colònies, serà un lloc on caus, esplais o qui vulgui (sempre amb un objectiu educatiu, cultural, etc.) diran: venim a passar un dia o una nit (més no perquè no es tractarà d'això). Paral·lelament, però, ha passat una cosa. Aquesta ermita, tot i estar fora de catàlegs i fora de tot és una ermita preromànica amb estructures de l'època dels romans, amb més de mil anys d'estrats arqueològics. Aleshores, com que pensàvem en restaurar, resulta que hem dedicat molts esforços a la investigació arqueològica i molts diners. Això també ens ha fet veure que també és una manera d'arrelar-se al territori. Els

del cau [de Calella] han participat, també de diferents caus, i del "Mou-te"⁸. Un cop va venir un centre excursionista de Llinars, el cau de Mataró, el cau de Pineda, Demarcació de Girona,... Gent que ha vingut i han fet un voluntariat col·laborant amb tasques d'arqueologia i restauració."⁹

Els suports socials i de voluntaris han estat amplis i això ha permès avançar en aquest projecte. Hi ha hagut molta gent que ha dedicat molts esforços i ha treballat molt, tant en tasques forestals, com equips d'arqueòlegs, com nois i noies que han ajudat a netejar camins. Ha estat una feina molt col·lectiva.

Les dificultats han existit i existeixen i actualment, ja s'han realitzat totes les tasques de d'arqueologia i s'han fet tots els estudis mínims, perquè, a nivell científic, encara queda molt camp per explorar. Tanmateix, ara ja està a punt per a la reconstrucció, allà on hi ha d'haver els fonaments ja es pot treballar sense fer malbé cap estrat arqueològic. Ara mateix, el projecte està encallat en la part burocràtica de permisos que han de permetre aixecar una paret i tapar l'ermita, és a dir, fer el sostre.

Econòmicament, l'entitat es manté gràcies a subvencions, que són molt difícils i lentes d'aconseguir, i amb *extrajobs*¹⁰. L'*extrajob* principal són les barres a les barraques de Festa Major. Amb aquests diners es va estalviant fins al dia que es pugui aixecar la paret.

En conclusió, amb el treball constant d'aquesta entitat, s'està duent a terme aquesta reconstrucció que permetrà tenir un espai de lleure a la natura i que

⁸ El "Mou-te!" és una activitat voluntària i fora de l'horari lectiu que duen a terme infants adolescents i joves de les Escoles Pies de Catalunya.

⁹ Font: Entrevista Aniol Noguera. 24/08/2018. Igualada

¹⁰ S'anomenen *extrajobs* a totes aquelles activitats que ajuden al finançament d'activitats, colònies o campaments, i, en aquest cas, del projecte de l'Ermita. En els caus i esplais es fa servir molt aquesta paraula i són activitats que organitzen els nens i nenes i els nois i noies. Un exemple molt típic són les parades de Sant Jordi, formes d'auto finançament per abaratir les colònies o per poder fer projectes més ambiciosos.

recupera la memòria i la tradició del poble de Calella vers una ermita que té més de mil anys d'història.

2.4.2 Experiència a nivell de Catalunya

El dissabte dia 18 de març de 2017 es va celebrar a Badalona la trobada general dels esplais del Barcelonès Nord, una trobada on els grups d'esplais d'aquesta regió i membres de l'Associació d'Esplais Catalans (ESPLAC) es van trobar i es van manifestar a favor de l'acollida de refugiats.

El dia va reunir infants i monitors del sector del Barcelonès Nord, on els participants van poder gaudir del dia. L'associació va crear tot un seguit d'activitats a l'aire lliure (gimcanes, jocs, etc.) que van girar al voltant de l'acollida de refugiats de Síria. En la gimcana, es va presentar una persona que primer els infants es pensaven que era un viatger però després van observar que era una persona que havia naufragat en el seu viatge amb vaixell des de Síria i van poder descobrir que era un refugiat de guerra pels tres objectes que portava a la maleta.

Quan van acabar la gimcana, van dinar tots junts i després de dinar el grup de monitors i monitores dels diferents esplais que integren l'entitat van ensenyar als infants una gran pancarta on posava la frase "volem acollir" on els nens i nenes que volien, van escriure els desitjos pels refugiats, especialment pels refugiats de Síria, als que anava dedicada la jornada.

A continuació, van dividir els infants segons l'edat. El grup de més petits va fer una gimcana per trobar unes fitxes per poder omplir un mapa on es podien observar els diferents països en guerra o en conflictes que provoquessin que la gent del lloc hagués de deixar casa seva. Per altra banda, el grup de grans va participar en una xerrada i unes activitats reflexives sobre refugiats amb Guillem Lluçà, un voluntari en un camp de refugiats de Grècia.

Quan van acabar aquestes activitats, els participants van poder gaudir d'un berenar de xocolata desfeta amb melindros. Seguidament, els infants van llegir el manifest següent:

“Em llevo. Encenc la tele i veig ciutats devastades, escoles tancades, nens orfes, gent fugint. Una Europa que es mostra indiferent i passiva davant d'aquesta situació. Milers de persones segueixen arribant dia rere dia a les costes del Mediterrani i moltes perden la vida en el camí. Deixen enrere els records, les arrels, la família, els amics, els seu poble i al arribar a Europa confien trobar per fi una vida digna, a diferència d'això, es troben que els governs europeus els tanquen les portes. Un refugià és aquell que troba refugi. Als camps no n'hi cap, només milers i milers de famílies a la intempèrie que cada dia lluiten per poder sobreviure. Totes aquestes famílies i infants són els que ens fan posar en manifest que els volem aquí. Que volem acollir i que estarem encantades de rebre'ls a les nostres ciutats i als nostres esplais. No ens feu responsables de la inacció política. Cap persona és il·legal. Obrim fronteres!”¹¹

La jornada va acabar amb un concert del grup d'animació infantil “El País de la Xauxa”.

¹¹<https://www.esplac.cat/els-esplais-del-barcelones-nord-han-celebrat-la-trobada-general-del-sector-sota-el-lema-volem-acollir/>

3 Part pràctica

3.1 L'Esplai d'Assís

La part pràctica d'aquest treball està emmarcada en l'entitat on es va dur a terme: l'Esplai d'Assís de Granollers. Per aquest motiu, abans de centrar-nos en el projecte que és l'objectiu d'anàlisi d'aquest treball, farem una breu contextualització del passat, el present i el futur d'aquesta entitat.

3.1.1 Història de l'entitat

L'Esplai d'Assís neix l'any 2011 a mans d'un grup d'amigues i amics que es trobaven entorn de la Comunitat de Can Riera, a Granollers, compartint espai amb el projecte El Xiprer, fundació privada amb vinculació amb l'entitat Amics del Xiprer, Caritas Diocesana de Terrassa i l'Ajuntament de Granollers.

Aquest grup d'amigues i amics tenien ganes de construir un espai on poder acompanyar infants mitjançant l'educació en el lleure i la creació d'un esplai, amb tot el que això suposa: campaments d'estiu, descobertes de pobles i ciutats, arrelament a la ciutat, fer excursions i conèixer les muntanyes i els entorns del nostre país, teixir relacions socials sanes i positives, pels infants, pels monitors i monitores, i per les famílies dels infants. D'aquesta manera es volien arribar a treballar alguns aspectes que en l'educació formal costen de treballar i que molts cops a casa tampoc es fomenten. La mirada crítica envers el món que ens envolta, la creativitat, la música, l'expressió dels sentiments i les emocions, l'autonomia i l'autogestió, i, bàsicament el creixement integral de les persones, vivint plenament el present i el futur.

Excursió i descoberta de la ciutat de Vic, 5 d'abril 2014

Font: *Arxiu fotogràfic de l'Esplai d'Assís*

Així doncs, com tantes altres entitats de lleure del nostre país i d'arreu del món, aquest esplai va néixer amb les ganes i la il·lusió de poder sembrar llavors de canvi entre infants i monitors, per anar potenciant així una transformació individual i col·lectiva.

Els inicis de l'entitat van estar marcats per la creació de l'ideari, la realització d'un projecte educatiu de centre, i això, va fer que els monitors i monitores d'aquell moment passessin per llargues assemblees i debats on cadascú exposava la seva visió de la pedagogia i el món. El treball que es va haver de fer consistia en anar trobant aquelles potencialitats del grup de monitors per poder començar a treballar amb tota l'energia i tot el convenciment.¹² Com tot el que genera debat, no va ser ben fàcil però es va començar el curs 2011-2012 el mes d'abril, fent unes activitats mensuals i unes colònies de 4 dies, amb un grup d'uns 30 infants, dividits només en dos grups: Hakuna (1r-3r de

¹² Font: conversa informal amb Agnès Ramos, membre fundadora de l'entitat. 22/8/2018. Granollers.

primària) i Matata (4t-6è de primària). Aquest curs inicial es va fer sense oficialitzar l'entitat, és a dir, de manera de prova.

Un cop comprovada l'experiència i confirmada la voluntat de l'equip de monitors de seguir endavant amb el projecte, al llarg del curs següent es va crear l'Associació Esplai d'Assís, amb els documents que feien falta per fer-ho (acta fundacional, estatuts, ideari, etc.). Es van anar ampliant els grups progressivament, i al llarg dels anys es van anar modificant els membres de l'equip de monitors. Des del principi que el format va ser quinzenal, amb una excursió conjunta de tots els grups de l'esplai al trimestre, un cap de setmana de mini-colònies d'hivern i una setmana de colònies d'estiu. A partir del curs 2015-2016, es va aconseguir que l'esplai inclogués totes les edats des de 1r de primària fins a 4t d'ESO o batxillerat (depenent del curs) i va arribar a tenir un volum d'uns 80 participants i 15 monitors i monitores.

Es van crear grups fins que n'hi va haver 5 que incloïen entre 2 i 3 cursos escolars per cada grup. A partir dels noms inicials "Hakuna" i "Matata" es van anar cercant altres noms pels grups seguint un criteri: es van buscar noms que sonessin exòtics (en diverses llengües com el suahili o el hawaia) per seguir amb la mateixa tendència. També es va buscar que aquests noms impliquessin una progressió durant el pas dels infants per l'esplai. Els noms van ser els següents:

- **Hakuna: Viu.** La idea inicial venia de l'expressió suahili "Hakuna Matata" que en la versió en català i castellà de l'obra el Rei Lleó està traduïda com "Viu i sigues feliç". La traducció literal seria "No hi ha problemes". Es va triar aquest nom pel grup dels infants més petits perquè el primer que s'havia d'aprendre era a viure amb la resta del grup.
- **Matata: Sigues feliç.** La segona part de l'expressió. Va ser escollit pel segon grup creat, amb la idea que, un cop coneixes i vius amb la resta del grup, després cal aprendre a ser-hi feliç.
- **Ubuntu: La força del grup.** Prové del terme de les llengües xhosa i zulú, de Sudàfrica. És una regla ètica que es pot traduir amb diversos significats com per exemple "jo sóc perquè nosaltres som". En les

primeres etapes vivim i som feliços en grup, el pas següent és prendre consciència de grup i que tots en som part.

- **Ohana: Família.** Aquest nom el van triar els infants i el vam trobar adequat perquè seguia aquesta tendència marcada: ara ja som tots part del grup i ens tenim tan presents com si fóssim de la mateixa família. La paraula prové del hawaià.
- **Muhimu: Imprescindible.** El grup d'infants més grans va triar el seu propi nom i es van anomenar "imprescindibles". Al cap d'un temps, van decidir canviar el nom i buscar-ne un seguint la mateixa línia que els altres de l'esplai i els va agradar la traducció al suahili del seu antic nom: Muhimu que vol dir indispensable, únic, vital. En l'última etapa a l'esplai, el grup ja és més que família, el grup esdevé indispensable.

Si bé és cert que, inicialment, els noms es van triar de forma aleatòria, es va voler donar un sentit i un significat als grups i buscar-ne quina podia ser la progressió com a educadors en el lleure.

3.1.2 Moment actual

Aquest any s'ha plantejat com el de l'inici del relleu generacional entre els primers monitors, que són els que van engegar el projecte, i el primer grup d'infants que passava a fer de monitors. Aquest fet ha sigut rebut de manera molt positiva ja que pel grup de monitors que va iniciar el projecte, els ha fet molt feliços que els que havien estat infants de l'esplai arribin a ser monitors i monitores.

També ha sigut un any diferent perquè de l'equip anterior de monitors només es quedaven vuit monitors i n'hem entrat onze de nous, set dels quals érem antics infants del grup de grans. Això ha fet que l'equip de monitors i monitores fos un equip amb poca experiència, fet que s'ha intentat atenuar amb moltíssimes ganes i motivació.

Actualment, l'esplai té quatre grups d'infants que són els següents:

- MiniHakuna: 1r de Primària
- Hakuna: 2n i 3r de Primària
- Matata: 4t i 5è de Primària
- Ubuntu: 6è de Primària i 1r d'ESO
- Ohana: 2n i 3r d'ESO

L'estructura que vam seguir en quant a nombre i periodicitat de les activitats va ser la mateixa que els anys anteriors fent una activitat cada dues setmanes i mantenir unes colònies de sis dies a l'estiu. Tanmateix, vam decidir fer una sèrie de canvis el primer dels quals va ser fer colònies de cap de setmana un cop al trimestre. L'altre canvi que vam introduir va ser el fet de fer un dia dedicat a l'ecologisme, en el qual ens vam dividir en dos grups (petits i grans) i vam anar a ajudar en temes d'ecologisme. El grup dels més petits, vam anar a plantar arbres en una casa on estaven fent una plantació d'arbres ecològics i recuperant varietats antigues amb risc d'extinció. Pel que fa el grup dels més grans, van anar a plantar un hort en una casa on ens van deixar un tros per fer un hort per l'esplai. Vam pensar que fent això ensenyàvem als infants la importància de la natura i vam veure que fent petites accions, com plantar arbres fruiters, podem ajudar al nostre planeta.

Excursió al Figaró, 17 de juny de 2018 (esquerra). Plantada d'arbres a Can Joanet Pujades (dreta), 10 de febrer de 2018. Font: *arxiu fotogràfic. Esplai d'Assís*

L'altre gran projecte amb el qual un grup de monitors vam dedicar molts esforços va ser fer un nou cançoner per l'esplai, ja que els cançoners que hi havien abans estaven molt trencats. A més a més, també feia falta a nivell

educatiu, per tal de canviar una part de les cançons i posar-ne de noves que ajudessin als nous projectes que ha tirat endavant l'esplai.

L'esplai va començar el curs amb alguns contratemps per desacords entre l'equip de monitors i una forta davallada d'infants inscrits (vam passar de setanta-vuit a cinquanta-vuit infants) tot i haver fet una forta campanya de difusió de l'entitat per escoles de Granollers i dels pobles de la rodalia.

Això ens va fer plantejar el què estàvem fent a l'esplai i si la línia que estàvem seguint era positiva o no. Finalment, vam decidir seguir pel camí perquè tant els infants com les famílies estaven molt contents per la feina feta pel nou equip de monitors.

Amb aquesta situació, vam arribar a les colònies d'estiu que és on s'ha realitzat el projecte. Aquestes colònies s'han valorat com un èxit rotund. Els infants van estar molt contents de com van anar i, fins i tot, van fer una cançó als monitors per agrair-los l'esforç i la feina feta durant el curs i les colònies.

Final de colònies d'estiu 2018. Can Foix, 6 d'agost 2018. Font: *Arxiu fotogràfic de l'Esplai d'Assís*

3.1.3 Projecció de futur

El futur de l'Esplai d'Assís a l'agost era incert. Bona part de l'equip de monitors s'estava plantejant si seguia o no ja que per a molts dels monitors el curs 2018-2019 era molt important en la seva formació (molts dels monitors havien de fer el quart any o el primer d'universitat i altres estarien fent segon de batxillerat). Aquest fet feia que alguns no tinguessin clar què fer, perquè potser voldrien dedicar tots els seus esforços en la seva formació i per això no estava clar com continuaria.

També es plantejava un canvi de model en el funcionament de l'esplai i deixar de fer esplai cada dues setmanes i fer-lo un cop al mes, cosa que faria que els monitors de l'esplai tinguéssim molta menys feina a l'hora de preparació d'activitats, però faria que perdéssim bona part del seguiment i el compromís.

Finalment, al mes de setembre es va prendre la decisió d'encarar el curs de la manera següent: es faria esplai cada 3 setmanes i es mantindria la idea de fer unes colònies de cap de setmana per trimestre així com les colònies d'estiu. Hi ha hagut canvis importants en l'equip de monitors per la marxa d'uns 9 membres de l'equip que ha vingut suplerta per la incorporació de 7 nous monitors, molts d'ells antics infants de l'esplai que no s'havien incorporat el curs anterior. Afrontem el curs amb esperança però amb dubtes pel que fa a alguns dels objectius pedagògics marcats pel curs.

3.2 Projecte de les colònies 2018: Trenquem fronteres!

El projecte realitzat per comprovar la hipòtesi es va fer a les colònies d'estiu que organitzem des de l'Esplai d'Assís. Cada any, les colònies segueixen un fil conductor per treballar diversos objectius pedagògics així com per tractar un tema que contribueixi a assolir aquests objectius o fer veure alguna temàtica d'una manera diferent a com els infants la perceben normalment.

Les colònies conclouen el curs 2017-2018 i des de l'equip de monitors volem centrar-nos en un problema que no és nou, tot i que s'ha accentuat durant els darrers anys: els refugiats. Es tracta del fet que moltes persones hagin de fugir de la terra on han nascut perquè desitgen un futur més optimista del que es preveu que hi hagi als seus pobles, en molts dels casos oprimits.

3.2.1 Objectius i fil conductor del projecte

Persones d'arreu del món veuen els països del continent europeu com una terra d'acollida i es llencen al mar amb l'objectiu de recomençar les seves vides. Aquesta solució, que cada vegada passa pel cap a més persones, no és viable a llarg termini, ja que no pot ser que persones hagin de fugir de casa seva jugant-se la vida i fins i tot, en alguns casos, morir en l'intent d'arribar a Europa.

L'objectiu d'aquestes colònies és canviar la percepció dels infants respecte la paraula "refugiats" i donar-li voltes perquè en surtin amb una idea més elaborada, més buida d'estereotips i prejudicis racistes.

Aquest aprenentatge, que ha de ser mutu entre els infants i els monitors i monitores, es vol basar en l'exemple com a eina narrativa per explicar històries. Al llarg de les colònies coneixerem històries de persones que estan a punt de fugir de casa seva, de la terra on van néixer, i que no són ni de Síria ni només homes.

A partir d'aquesta transformació de la paraula "refugiats", voldríem aconseguir que ens poguéssim qüestionar el significat del mateix mot i la nostra visió sobre aquestes persones, que no són tan diferents de nosaltres. La idea en la qual creiem és la que ningú és d'enlloc, que tots i totes trepitgem la mateixa terra i que ningú hauria de ser expulsat/ada d'enlloc.

Per tal de fer comprensible aquesta idea als infants, cada matí de les colònies d'estiu es fa una representació teatral en la qual han de participar i que segueix sempre la mateixa estructura. Seguidament, explicarem la història o guió del fil conductor.

Vam simular que molts esplais havien participat en un concurs de l'Organització no Governamental "Trenquem Fronteres" per tal de fer un viatge per diferents països on hi ha problemes de Migració o Immigració.

La primera escena que van observar els infants va ser la dels voluntaris de l'ONG que guiarien als infants. Es veié el sorteig i van treure un paper amb el nom de l'Esplai d'Assís, fet que indicava que eren els guanyadors del viatge de l'ONG. Seguidament van aparèixer aquests dos personatges que es deien Clavell i Ginesta.

En Clavell és un noi de 22 anys i que ha decidit deixar els estudis per dedicar-se a l'ONG i als seus altres projectes relacionats amb els refugiats. Feia poc, al juny, se n'havia anat amb la "Troupe de Nassos" de Pallassos Sense Fronteres a la Costa d'Ivori a fer una gira d'espectacles pels infants de la zona i va col·laborar en fer riure i distreure de les seves preocupacions per una estona a molta gent.

La Ginesta té 24 anys i és periodista. Li agrada molt viatjar i documentar tot allò que veu, però és una persona molt exigent amb si mateixa i sempre necessita donar moltes voltes a les coses abans de publicar-les. És una de les fundadores de l'ONG Trenquem Fronteres i creu en l'educació en el lleure com a eina de transformació social. De fet, ella, de petita, ja va anar a un esplai, al cau Torrent de les Bruixes.

Els dos són de casa bona, això cal dir-ho, perquè es poden permetre el que fan. En comptes de gastar-se els diners en coses materials, dediquen esforços a l'ONG que també és una organització sense ànim de lucre, com una associació. Això cal remarcar-ho! A més, els dos estan molt interessats a

formar-se perquè no volen caure en estereotips ni prejudicis i, per això, donen molta importància a l'educació formal i no formal.

Una vegada presentats els dos protagonistes, vam repartir uns passaports per a fer un viatge per sis països del món, per tal de poder conèixer la història de persones que han estat expulsades de casa seva o que les estan fent fora.

Cada dia hauríem de viatjar en avió a un dels països i hi passaríem el dia. El primer que faríem quan arribéssim era anar a conèixer el o els protagonistes del dia, que seria el testimoni d'una història sobre migració.

Per il·lustrar-ho, l'equip de monitors va decidir que els personatges sortien d'una tenda de campanya que hi hauria muntada a un espai exterior. D'aquesta manera, quan els infants sortissin de l'avió sabien on han d'anar i que el personatge que sortia de la tenda era el testimoni del país i que era qui els hi explicaria la seva història personal.

A més a més, hi ha un mapa on cada persona ens mostraria d'on és i ho marcaria amb un paper, que indica el nombre de persones que han hagut de marxar del país o que hi han arribat refugiades.

El primer dia vam anar a Mèxic, on el protagonista, en Rosalino Sánchez Flores ens va rebre acampat a davant de la seva tenda de campanya i explica la seva història que és la següent:

Ell va començar a treballar en un negoci il·legal per ajudar al seu germà Armando que tenia molta feina. El negoci consistia en ajudar a migrants a travessar la frontera dels Estats Units amb Mèxic. Fent això, van assassinar a l'Armando. Per reivindicar la seva memòria, Rosalino va fer una cançó en honor seu, i pel fet d'escriure aquesta cançó el van tancar a la presó. Allà va començar a compondre *corridos* (cançó típica mexicana) i en va escriure més de cent.

Quan va sortir de la presó s'enamorà d'una dona, es van casar, van tenir dos fills i es van comprar una casa a la ciutat de Monterrey. En Rosalino es guanyava la vida fent concerts en els quals cantava les seves cançons, molt crítiques amb el govern. Al cap de cinc anys quan en Rosalino era molt famós, rep una amenaça de mort per part del govern de Mèxic. Tot i així, ell va seguir cantant fins que un dia va arribar a casa seva amb la seva família i es van trobar la casa calcinada.

Per aquest fet, va deixar de cantar i es va traslladar a la ciutat de Mexicali, a la frontera amb els Estats Units on es troba fins a dia d'avui i des de fa cinc anys, esperant amb la seva família poder passar la frontera. Si es queden a Mèxic, ell té por que el govern enviï soldats perquè el matin a ell i a la seva família.

Quan en Rosalino va marxar en Clavell i la Ginesta ens van explicar que a Mèxic hi trobem molts refugiats, perquè és un país on hi ha poca seguretat i marxen de Mèxic perquè tenen amenaces. A part, també és el primer lloc on hi ha un mur per separar gent a Amèrica. Això fa que, molta gent dels països d'Amèrica Central on tenen problemes polítics, com el Salvador o Nicaragua, vagi cap a Mèxic i hi quedin agrupats molts refugiats d'altres països que busquen una vida millor als Estats Units.

L'endemà al matí vam tornar a pujar a l'avió, aquest cop per anar cap a la ciutat de Mostar, a Bòsnia i Hercegovina on en Vuk i la Dragoslava ens van explicar la seva història:

En Vuk i la Dragoslava, són dos germans bessons que viuen a la ciutat de Mostar. Ens expliquen que Mostar és una ciutat molt gran, dividida en dues parts: una part on hi havia les cases de la majoria de gent i, una altra part, on hi havia les botigues i les cases dels botiguers i de la gent que tenia molts diners.

Els vivien a la part on hi havia les cases de la majoria però anaven a comprar a l'altra part. Expliquen el que va passar el dia que va caure el pont: en Vuk va

acompanyar a la seva mare a comprar a l'altre cantó del pont, i mentre compraven, de cop i volta, van sentir un soroll molt fort. Van anar a mirar i el pont havia desaparegut.

Després d'això, van anar viure a casa d'una tieta que vivia a l'altre cantó mentre no arreglaven el pont. La guerra va dividir la ciutat en dues parts enfrontades entre si, i per això el pont no es va reconstruir fins quinze anys després, fet que va fer que estiguessin quinze anys separats. Ells ens expliquen que la guerra només provoca patiment i molt dolor, com els hi va passar amb ells: en Vuk es va haver de criar sense el seu pare i la seva germana, i la Dragoslava sense la seva mare ni el seu germà.

Quan van acabar en Clavell i la Ginesta ens van explicar que a Bòsnia hi va haver una guerra perquè hi havia diferents grups de gent amb llengua i religions diferents que van viure durant molt de temps junts però es va iniciar una guerra que va enfrontar aquests diferents grups de gent. Vam reflexionar sobre la importància de la pau i el mal que pot fer la guerra en una família com en el cas d'aquests dos germans.

L'endemà vam pujar a l'avió, aquest cop per anar cap a la ciutat de Zhemgang a Buthan, on ens vam trobar amb un monjo tibetà que es troba refugiat al Buthan perquè va haver de marxar del Tibet ja que estava perseguit pel govern xinès.

En Yesche Tempta és un monjo tibetà que ens va explicar que ell vivia tranquil·lament amb la comunitat de monjos al Tibet i que un dia van començar a rebre amenaces per part del govern xinès. Els van dir que o deixaven de resar i de fer pregàries budistes o els mataven. Ens va dir que van començar a ser perseguits i que van haver de marxar de la zona on vivien amb comunitat, a l'altiplà tibetà.

Ens comenta que els membres de la seva comunitat es van dividir per diferents països i que, actualment, els monjos budistes es troben repartits per tot el món ja que el país on vivien, el Tibet, va ser conquerit per la Xina als anys 50 i el govern no els deixa tornar pel fet de creure en la religió budista, que no és acceptada.

En Clavell i la Ginesta ens van explicar que el govern xinès és un govern comunista, un sistema de govern on no s'accepten les religions. Ens van fer reflexionar sobre el fet que els tibetans van haver de marxar de casa seva i del lloc on vivien pel fet de creure en una religió i vam observar que el que havien patit els tibetans és una discriminació pel fet de ser una nació diferent i tenir altres creences.

El quart dia, vam agafar un avió cap a Marràqueix i, després, ens vam desplaçar amb autobús fins al camp de refugiats de Zug al Sàhara Occidental, on la Zainoha i la Saulka ens van explicar la seva història i l'opressió que pateixen.

La Zainoha és la mestra del campament i la Saulka era esportista d'elit però no pot participar en competicions internacionals, ja que el Sàhara Occidental no és reconegut com a estat independent. Ens les vam trobar assegudes davant la tenda de campanya i la Zainoha estava triant mongetes en una escorredora.

Ens van dir que feia uns 50 anys, els països es compraven i es venien. Els països d'Europa s'aprofitaven dels països d'arreu del món per governar sobre ells, la seva gent i els seus recursos. L'estat Espanyol, que era molt ambiciós, va comprar el Marroc, un país gran que tenia un emperador que volia controlar tot el món. Les persones que vivien al Sàhara Occidental, però, no volien ser del Marroc, perquè ja estaven contentes amb el seu país petit: tenien les seves tradicions, la seva llengua, la seva geografia...

Llavors, l'any 1975, uns membres de l'Organització de les Nacions Unides van visitar el Sàhara Occidental, van veure que els seus habitants volien ser un país independent i els van prometre que podrien fer un referèndum. El Marroc no ho va permetre. El país va quedar dividit en dos i separat per un mur de 2.700 km.

La Zainoha i la Saulka estan fora del país perquè les van expulsar. La seva mare tenia un ramat de cabres i camells que va haver d'abandonar en l'època que la feien fora amb una metralladora apuntant a l'esquena. Aquesta és la seva vida: viuen així des de fa 40 anys! Elles van néixer al camp de refugiats on van jugar i créixer, com si fos casa seva. En el campament hi viuen unes dues-centes mil persones.

Elles dues són parella però es van casar d'amagat i molt poca gent ho sap perquè en la seva cultura és una cosa poc habitual i que la gent no entén. En el campament hi ha persones que actuen com espies, sancionant, renyant o ridiculitzant la gent davant dels altres si fas qualsevol cosa que no els agradi (cantar certes cançons, agafar de la mà a una dona...). Les noies mostraven la seva indignació pel fet que elles haguessin de viure d'amagat mentre que les persones heterosexuales no tenien cap d'aquests problemes. Tanmateix, van aconseguir uns quants *dirhams*, la seva moneda, i van anar a comprar el material que necessitaven per construir-se una casa per a les dues. Com que viuen juntes, la gent del barri es pensa que són germanes.

Quan elles dues van marxar, en Clavell i la Ginesta ens van explicar que la zona del Sàhara Occidental és una zona amb un subsòl molt ric en minerals, sobretot amb fòsfor i per això tant Marroc com Espanya estaven interessats en conquerir la regió. En aquest cas, podem veure que dos països van mirar egoïstament pels seus interessos com a país sense tenir en compte la gent que hi vivia.

També vam comentar que al Sàhara Occidental hi ha el mur més gran del món construït entre els anys 1980 i 1987 pel govern de Marroc. La longitud d'aquest mur és de més de 2.720 quilòmetres, divideix el país per la meitat i està ple de búnquers, tanques i camps de mines. Aquest mur el va construir el Marroc per tal de protegir el territori que han ocupat al Sàhara.

El cinquè dia, vam anar fins a Turquia, en un camp de refugiats on la Darifa una noia del Kurdistan siriana que ha fugit de la guerra i ens va explicar la seva història. Els ciutadans de la regió del Kurdistan viuen constantment en guerra. El Kurdistan és una nació històrica i cultural que es troba dividida entre quatre estats: Turquia, Síria, Iran i Iraq. Fa anys que la zona està involucrada en diferents conflictes: volen viure en el seu petit país de forma lliure i independent però tant Síria com Turquia estan interessades en la regió perquè és una zona molt rica en petroli.

Ella ha decidit marxar perquè al Kurdistan té por de morir per culpa de la guerra. Ens explica que no li agrada gens estar a Turquia perquè és un dels països que fa que ella hagi hagut de marxar del seu país perquè el bombardegen i han prohibit participar en la política del turca als polítics del Kurdistan. Ella ens diu que va marxar del Kurdistan per anar cap a Dinamarca, on viu el seu germà gran però el govern turc no els deixa moure's del camp de refugiats.

Quan va acabar de dir-nos això, van aparèixer dos pallasos que van interactuar amb la gent del camp i els hi van arrencar algun somriure molt difícil en les condicions en què viuen i amb les històries que porten al darrere.

Després, la Ginesta i en Clavell ens van explicar que Europa paga molts diners a Turquia perquè faci aquests camps de refugiats i evitar que els migrants que volen arribar a Europa des de Turquia ho puguin fer. Els camps són camps vigilats per militars per tal que els refugiats no en surtin.

El sisè dia, vam agafar l'avió per tornar cap a casa, a Cubelles, Catalunya, amb els membres de l'ONG i vam explicar el sentit de les colònies. Vam fer servir el mapa que vam pintar amb els infants i sobre aquest, i amb la participació dels infants, vam explicar les situacions de cada país. Els vam dir que les històries dels personatges són basades en fets reals i que l'equip de monitors vam buscar informació i vam intentar fer històries que tinguessin una part real, com per exemple la història del pont de Mostar. Això va xocar als infants més grans que es pensaven que les històries eren totalment inventades per part de l'equip de monitors.

Primer vam començar amb el primer país on vam anar, Mèxic, on els infants ens van comentar que no sabien que hi havien refugiats. Vam comentar que el fet que els Estats Units hagin tancat les fronteres és un problema molt gran perquè fa que molta gent que a Mèxic la seva vida corre perill no pugui anar fins a un lloc segur.

Després vam començar a parlar de Bòsnia, on vam comentar el problema que hi va haver, entre persones de diferents maneres de creure i de pensar que havien conviscut durant molts i molts anys plegats i que era una llàstima que de cop, per problemes polítics es trenqués la convivència i es provoqués una guerra.

Tot seguit, vam comentar la situació del Tibet on els infants es van quedar molt sorpresos que un govern expulsés a moltíssima gent pel fet de creure en una religió concreta. Vam comentar que tu pots creure una cosa, però el que no has de fer és imposar-la perquè els altres creguin el mateix. Si tu tens llibertat per decidir creure o no en una religió o en alguna cosa, la perds en imposar que els altres creguin.

Seguidament, vam parlar del Sàhara Occidental, on infants i monitors, vam coincidir en el fet que és un lloc molt desconegut perquè no estem conscienciats de l'ocupació del Marroc. Vam parlar de la raó per la qual Marroc

ha ocupat aquesta regió que és pel fet que el sòl de la zona és ric en minerals i vam veure que sota cap concepte s'ha d'ocupar una regió i fer fora a la seva gent pel fet que tinguin uns recursos determinats. Inevitablement això passa i molt, com en el cas de les guerres d'Afganistan i Iraq on tenen un territori molt ric en petroli.

Una altra cosa que ens va xocar molt del Sàhara va ser la història explicada per la Zainoha i la Saulka sobre el fet que no poden expressar públicament que són parella i no poden expressar públicament el seu amor.

Finalment vam parlar de Turquia on vam parlar del conflicte siríà des d'una òptica no gaire coneguda, perquè la majoria dels participants, tenien algun coneixement sobre el conflicte de Síria però l'equip de monitors vam voler donar una altra visió i ens vam voler centrar en la regió del Kurdistan, i en la visió del conflicte d'una persona que el viu refugiada en un camp de refugiats turc pagat per Europa.

Una vegada fet això vam voler explicar als infants de l'esplai els perquè d'aquest projecte sobre refugiats i perquè havíem anat a països on no s'esperaven que hi haguessin refugiats. El primer que van fer la Ginesta i en Clavell, va ser explicar que no només hi han refugiats als llocs on havíem anat sinó que n'hi ha molts més arreu del món.

Seguidament vam parlar d'Europa on hi ha un compromís d'acollir un nombre de refugiats des de la Comunitat Europea però que molts països europeus estan posant traves per tal que aquests arribin.

Vam intentar donar els perquè d'aquests conflictes i vam veure que hi ha molts motius diferents: religiosos, per l'existència de recursos, per la manca de llibertat, per amenaces, etc. Vam arribar a la conclusió que no hi ha cap raó de pes per començar un conflicte i que cal treballar per tal que no hi hagi refugiats i fer que així, ningú hagi de marxar de la seva terra per cap d'aquests motius.

3.2.2 Recursos utilitzats

Els recursos utilitzats en aquest projecte han estat, principalment, la teatralització, la música i el joc.

La teatralització va ser la nostra principal eina amb la qual vam transmetre les experiències dels refugiats. Els diferents monitors ens vam vestir amb roba semblant a la del país. El fet de disfressar-nos també era una manera que els infants reconeguessin que era el moment de veure el teatre. Mitjançant aquesta eina vam explicar la història de cada refugiat.

La música, en aquest projecte, ha sigut molt important ja que per aquestes colònies els monitors vam donar als infants un dels projectes més importants a nivell d'hores de feina dels monitors: el nou cançoner. Aquest cançoner el vam fer sabent que faríem aquest projecte i vam posar cançons que parlaven sobre refugiats. Vam pensar que la música era una eina amb la qual era molt fàcil transmetre el missatge que tenen les lletres i ajudava per tal que els infants captessin el seu missatge.

Per acabar, el joc és l'altre recurs emprat. Vam preparar dinàmiques relacionades amb la temàtica dels refugiats i vam fer activitats en les quals els infants havien d'aconseguir un objectiu relacionat amb el fil conductor.

3.2.3 Anàlisi dels resultats del projecte

Per avaluar si era certa o no la hipòtesi plantejada en aquest treball, vam decidir fer unes preguntes als infants, als més petits en forma d'enquesta i als més grans combinant preguntes en què havien d'escriure una resposta en forma de redactat i unes altres en forma d'enquesta. Aquestes preguntes se'ls van passar el primer dia i l'últim dia de les colònies. Com s'ha explicat al punt 3.2.1, els monitors i monitores de l'Esplai d'Assís els vam preparar el fil

conductor i també vam preparar un seguit d'activitats relacionades amb el projecte sobre refugiats, basant-nos principalment en la teatralització que va ser la manera que vam trobar més adequada per explicar l'existència de refugiats.

Les enquestes les vam fer diferents segons l'edat i les vaig dividir segons els diferents grups que hi han a l'esplai: el grup d'Hakuna d'entre 6 i 8 anys (entre primer i tercer de primària), el grup de Matata d'entre 9 i 11 anys (de quart i cinquè de primària), el grup d'Ubuntu entre 11 i 13 anys (de sisè de primària i primer d'ESO) i Ohana entre 13 i 15 anys (segon i tercer d'ESO).

Aquest fet fa que l'anàlisi dels resultats també el separem segons els diferents grups de infants de l'esplai perquè les seves enquestes són diferents i, per tant, els resultats els volem donar per separat.

El primer que vam demanar en les enquestes va ser el nom i l'edat dels infants perquè a part dels resultats col·lectius que exposem a continuació, també hem volgut valorar individualment la progressió de cada infant. De la mateixa manera, degut a la diferència d'edats que hi ha entre els diferents grups, hem demanat l'edat per poder observar si dins del mateix grup hi havia diferència de respostes segons l'edat.

Un apunt que volem fer és que les dades pel que fa al nombre de refugiats a Espanya són del dia 15 de juny, fet que implica que el nombre de refugiats arribats a Espanya que mostren les enquestes sigui inferior al nombre actual. Aquest fet va ser explicat als infants i se'ls va comentar que ho tinguessin en compte a l'hora de contestar la pregunta. El nombre de refugiats que haurien d'arribar és segons les dades establertes per la Unió Europea.

Un altre fet que volem puntualitzar és el fet que els infants que han respost més d'una opció a una pregunta de tipus test se'ls ha valorat 0'5 punts per a cada resposta. A continuació, hi trobareu els resultats de les enquestes elaborades

pels infants els dies 1 d'agost i 6 d'agost dividides en els diferents grups de l'esplai. Tots els gràfics que apareixen són d'elaboració pròpia a partir de les dades de les enquestes.

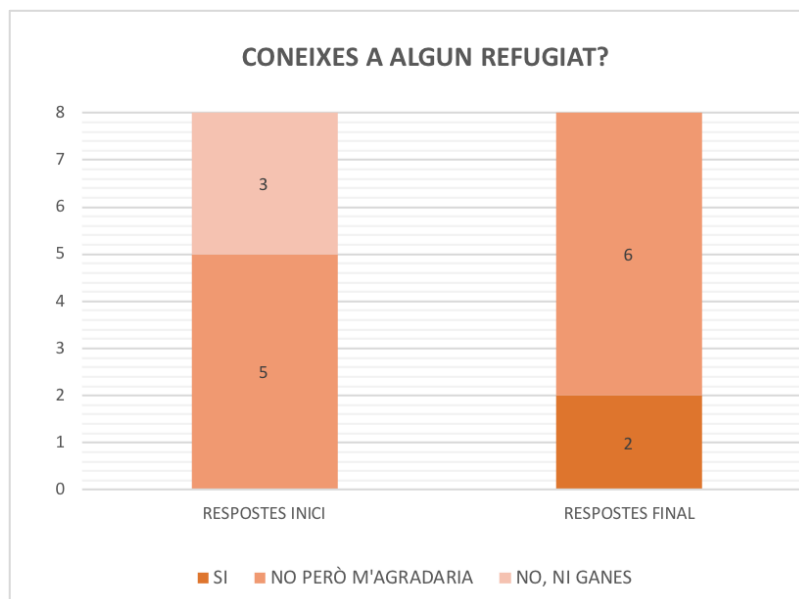
3.2.3.1 Grup d'Hakuna

El grup d'Hakuna està format per vuit infants d'entre 6 i 8 anys, però majoritàriament de vuit anys.

La primera pregunta que se'ls va fer va ser si els refugiats existien i havien de respondre "sí" o "no". La resposta tant el primer com el segon dia de tots els infants va ser "sí".

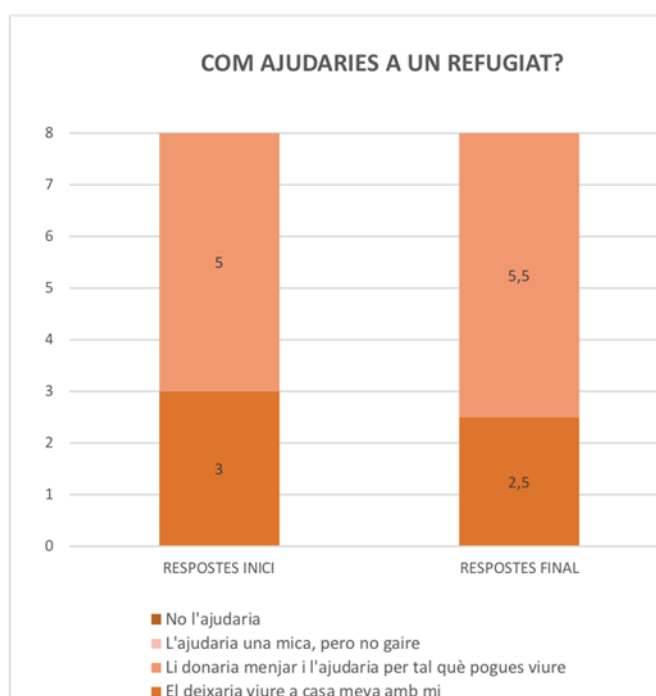
La segona pregunta va ser "Què són els refugiats?". Els nens i nenes del grup i els dos dies van triar la resposta "Persones que fugen del seu país perquè no hi poden viure". Les altres opcions eren: "Uns negres que no tenen on viure i ens venen a robar" (amb la qual volia observar si hi havia racisme en vers els refugiats), "Persones que estan viatjant a diferents països" i "Gent que li agraden les aventures i per això van amb vaixell per mar".

La tercera pregunta era "Coneixes a algun refugiat?". Els resultats van ser els següents:

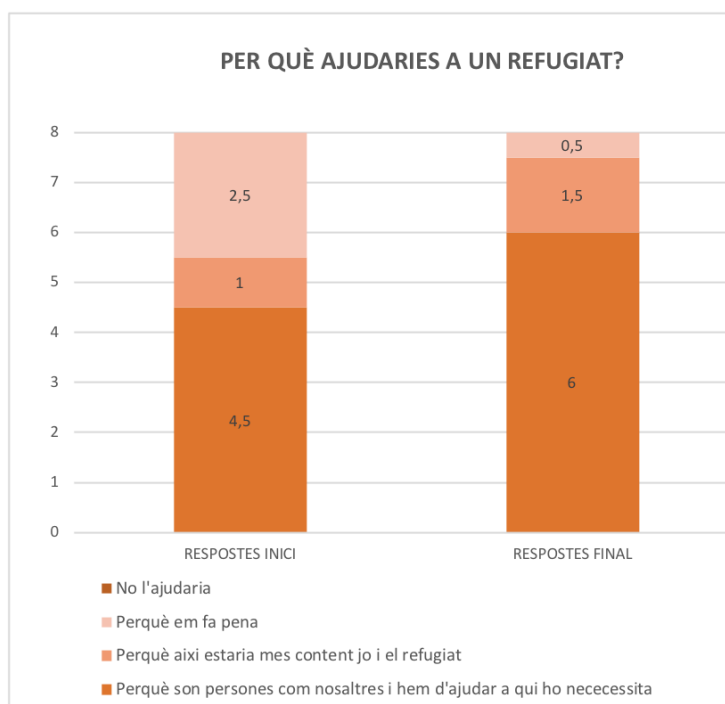
Com es pot observar al gràfic, hi ha una evolució entre el primer i el darrer dia, veiem què hi ha un canvi pel què fa a l'interès dels infants sobre els refugiats. Cal destacar que hi ha dos infants que han pensat que els personatges que ens han acompanyat al llarg de la setmana eren personatges reals i, per això, han posat que si que coneixien a refugiats.

En la quarta pregunta, “Com ajudaries a un refugiats?”, els resultats que tenim són:

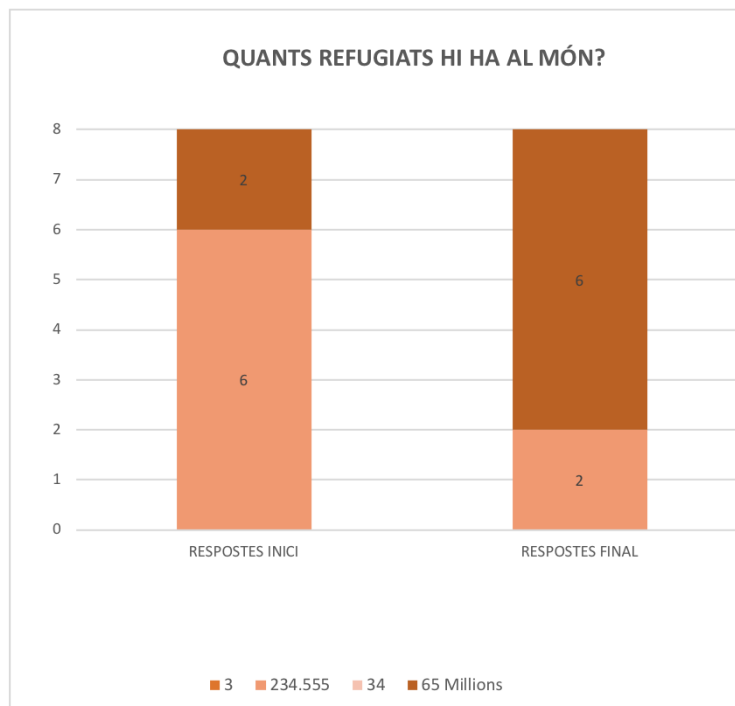
Els resultats reflecteixen una molt bona disposició dels infants envers com ajudar a un refugiat responent les dues opcions més correctes assenyalant que o bé “el deixaria viure a casa meva amb mi” o “li donaria menjar i l’ajudaria per tal que pogués viure”. L’únic canvi observat entre el primer i el darrer dia és el fet que el segon dia un participant ha posat dues respostes.

La cinquena pregunta els infants havien de respondre “Per què ajudaries a un refugiat?”:

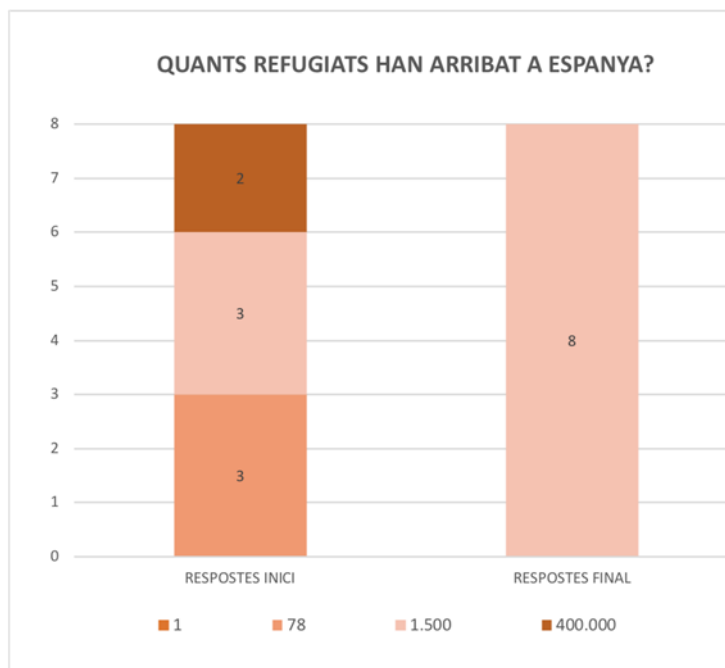
En les respostes a aquesta pregunta, observem una evolució pel que fa al pensament dels infants envers els perquè d’ajudar a un refugiat. El primer dia veiem que tres infants responen que el motiu d’ajudar a un refugiat és “Perquè em fa pena”, mentre que al darrer dia només trobem una resposta així. Com a conseqüència d’aquest fet, més infants responen que els ajudarien “perquè són persones com nosaltres i hem d’ajudar a qui ho necessita” i “perquè així estaria més content jo i el refugiat”. Això reflecteix bé el que s’ha treballat durant les colònies i veiem que ha servit perquè els infants vegin que els refugiats són persones com nosaltres.

La sisena pregunta és “Quants refugiats hi ha al món?” els resultats van ser els següents:

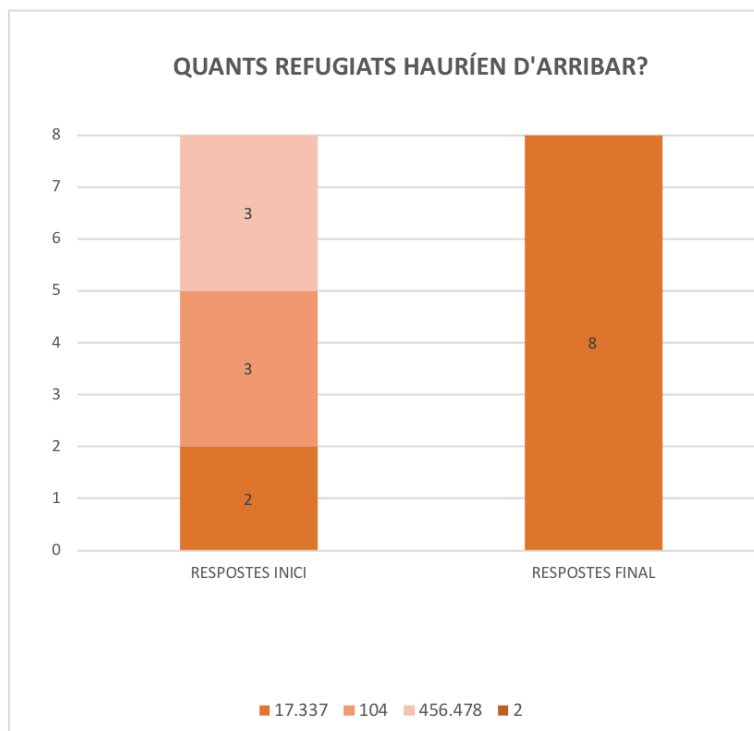
En aquesta pregunta veiem un canvi sobre el nombre de refugiats que els infants pensen que hi ha al món: la majoria creien que n’hi ha 234.555 abans de la realització del projecte i, en canvi, el darrer dia la majoria han pres consciència que el nombre real són 65 milions de refugiats al món.

En la setena pregunta els infants van haver de respondre sobre “Quants refugiats han arribat a Espanya?”

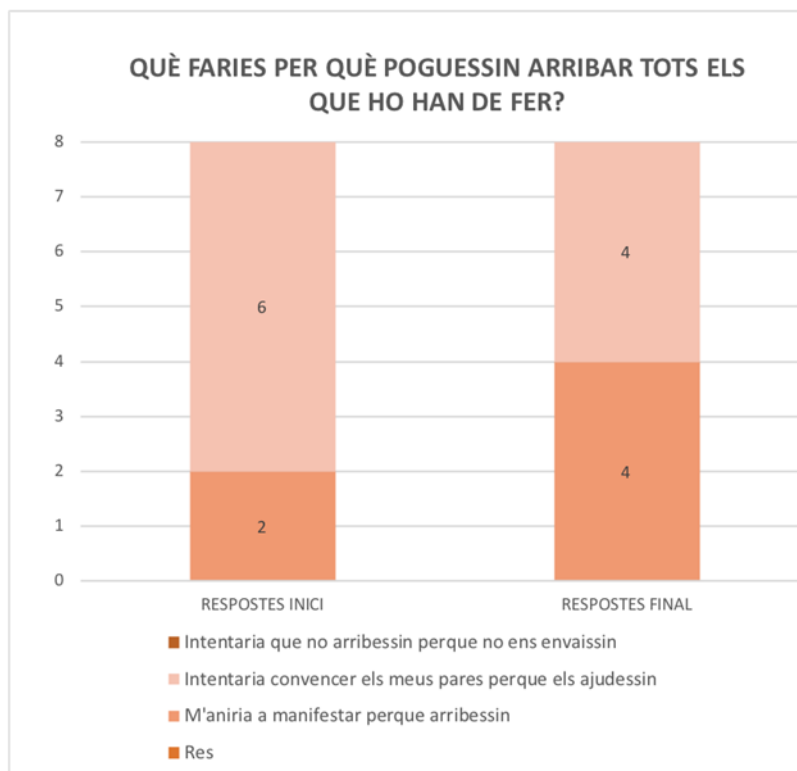
En la resposta a aquesta novena pregunta hem vist que els infants s'han conscienciat sobre el nombre de refugiats que han arribat a Espanya i veiem que el primer dia hi ha molta varietat d'opinions sobre aquest nombre mentre que el darrer tots els infants escullen la resposta que correspon a la realitat.

En la vuitena pregunta es va preguntar als infants sobre "Quants refugiats haurien d'arribar a Espanya?"

En aquesta pregunta, observem que els infants tenen poc coneixement sobre el nombre de refugiats que han d'arribar a l'estat espanyol abans de la realització del projecte amb només dos infants responen la resposta correcta, 17.337. En canvi, el darrer dia veiem que tots responen correctament la pregunta i encerten el nombre. Veiem un gran canvi en la resposta dels infants i una plena consciència del nombre de refugiats que han d'arribar.

La darrera pregunta feta als infants era "Què faries perquè poguessin arribar tots els que ho han de fer?"

En aquesta pregunta, tornem a observar una molt bona predisposició dels infants en vers els refugiats, responent 6 d'ells que "intentaria convèncer als meus pares perquè els ajudessin" i 2 infants "M'aniria a manifestar perquè arribessin". El darrer dia veiem que hi ha evolució pel fet que 5 infants responen "M'aniria a manifestar perquè arribessin" i 5 infants més responen "intentaria convèncer als meus pares perquè els ajudessin". Per tant, veiem que ells s'implicarien més en l'arribada de refugiats pel fet que responen que s'anirien a manifestar i per tant s'implicarien socialment perquè arribessin refugiats. En els gràfics veiem que 4 nens responen la primera opció i 4 la segona. Això és perquè hi ha hagut dos infants que han respost dues vegades les dues opcions.

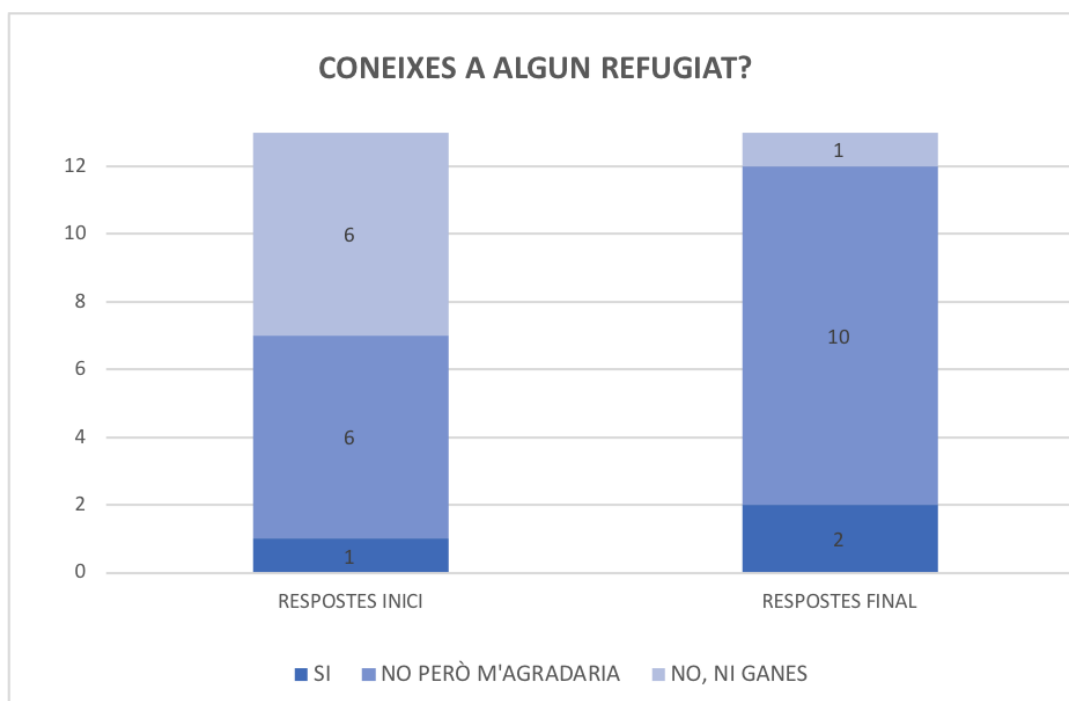
3.2.3.2. Grup Matata

El grup de Matata està format per 13 infants d'entre 9 i 11 anys.

La primera pregunta va ser si els refugiats existien, les respostes del primer dia i del segon de tots els infants van ser que sí. Vull destacar la resposta d'un nen que va escriure que no n'hi haurien d'haver com a resposta en aquesta primera pregunta.

La segona pregunta va ser "Què són els refugiats?" on els nens i nenes del grup els dos dies van triar la resposta "Persones que fugen del seu país perquè no hi poden viure". Només hi va haver l'excepció d'un infant que el primer dia que va triar la resposta "Uns pobres que no tenen on viure i ens venen a robar". Les altres opcions eren "Persones que estan viatjant a diferents països" i "Gent que li agraden les aventures i per això viatja pel mar".

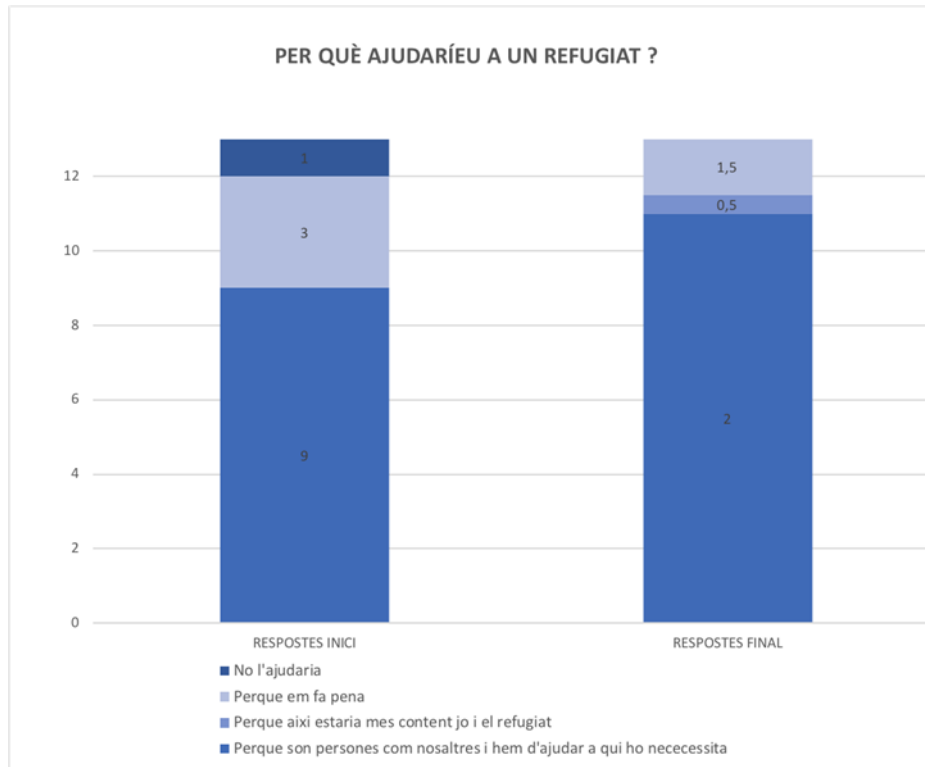
La tercera pregunta és "Coneixes a algun refugiat?" i els resultats són els següents:

En aquests resultats, veiem una gran diferència entre el primer i el darrer dia. Mentre que el primer, 6 infants responen que “no, ni ganes”, 6 més responen que “no però m’agradaria” i 1 que “sí”. En canvi, el darrer dia, només un manté la resposta “no, ni ganes”, 10 infants responen que “no però m’agradaria” i 2 responen que sí. De nou veiem que un infant es pensa que els personatges eren reals. Veiem un canvi pel que fa a la disposició dels infants a conèixer a refugiats, cosa que és molt important i compleix els objectius del projecte.

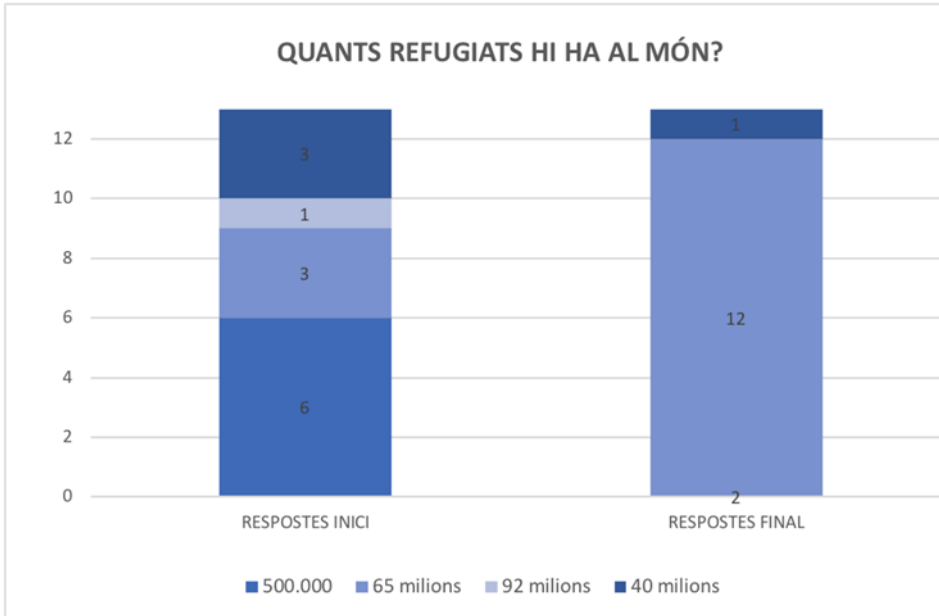
La següent pregunta què se’ls hi feia als infants era “Com ajudaries a un refugiat?”. La resposta era oberta i a continuació exposo els resultats. El primer dia, majoritàriament, veiem que la manera dels infants d’ajudar als refugiats seria acollint-los a casa seva o aconseguint-los una llar i donant-los menjar. Dos infants els ajudarien impedit el que els fa marxar del seu país. El darrer dia, veiem la majoria de respostes semblants a les del dia anterior i la diferència que observem és que alguns indiquen que per ajudar-los es manifestarien per evitar que passi el que provoca que hagin de marxar.

La següent pregunta que se’ls hi va fer va ser “Per què ajudaries a un refugiat?” i els resultats van ser els següents:

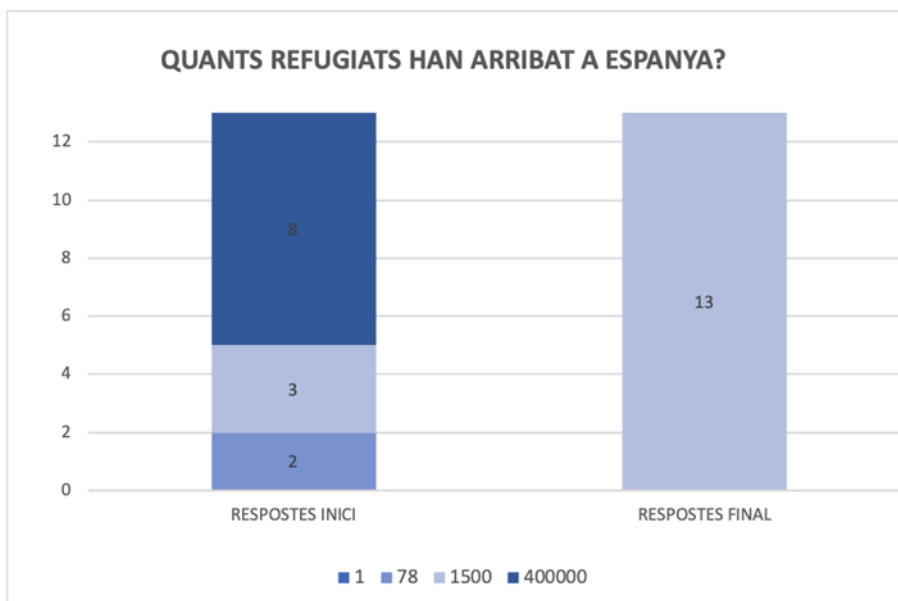
En aquest gràfic, observem una evolució del pensament dels infants pel que fa al perquè ajudarien a un refugiad ja que el primer dia tres diuen què ho farien perquè els fa pena i un no els ajudaria. En canvi, l'últim dia la majoria de respostes són "Perquè són persones com nosaltres i hem d'ajudar a qui ho necessita". Per tant, veiem una evolució del perquè ajudarien a un refugiad.

Seguidament, els infants van respondre a la pregunta " Quants refugiats hi ha al món?" i els resultats van ser els següents:

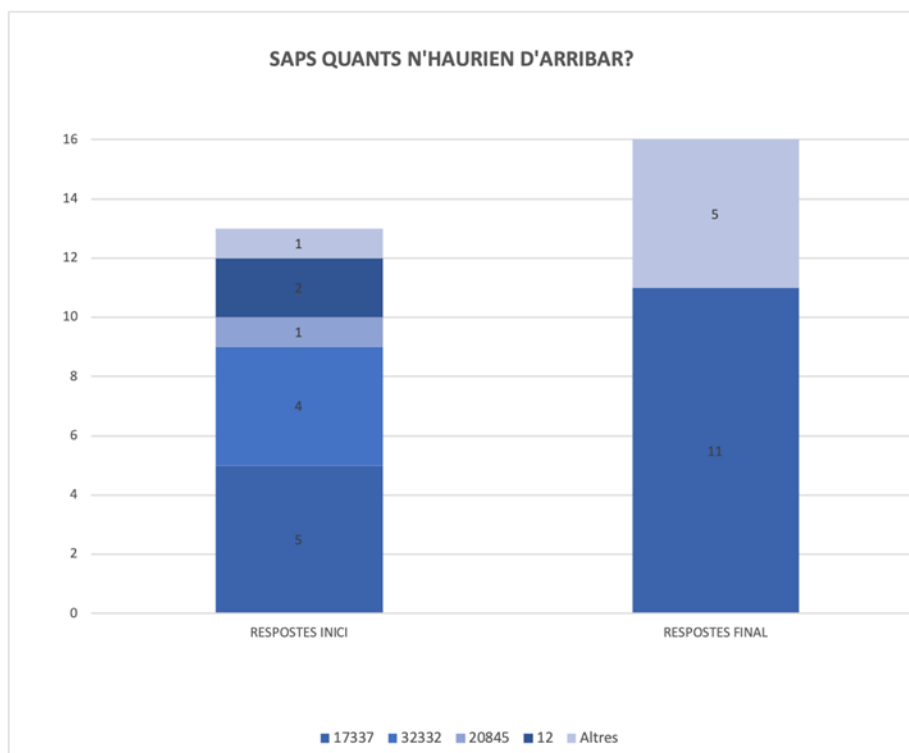
Els resultats observats ens indiquen una clara evolució pel què fa a la consciència de quants refugiats hi ha al món. El primer dia observem que molts dels infants no tenen coneixement de quants refugiats hi ha al món i veiem una gran varietat de respostes mentre que l'últim dia tots menys un responen què hi ha 65 milions de refugiats, la resposta correcta.

La següent pregunta realitzada va ser "quants refugiats han arribat a Espanya?" i les respostes van ser les següents:

Els resultats observats ens indiquen una clara evolució pel que fa a la consciència de quants refugiats han arribat a Espanya. El primer dia observem que molts dels infants no saben la xifra mentre que, el darrer dia tots responen que han arribat 1500 refugiats.

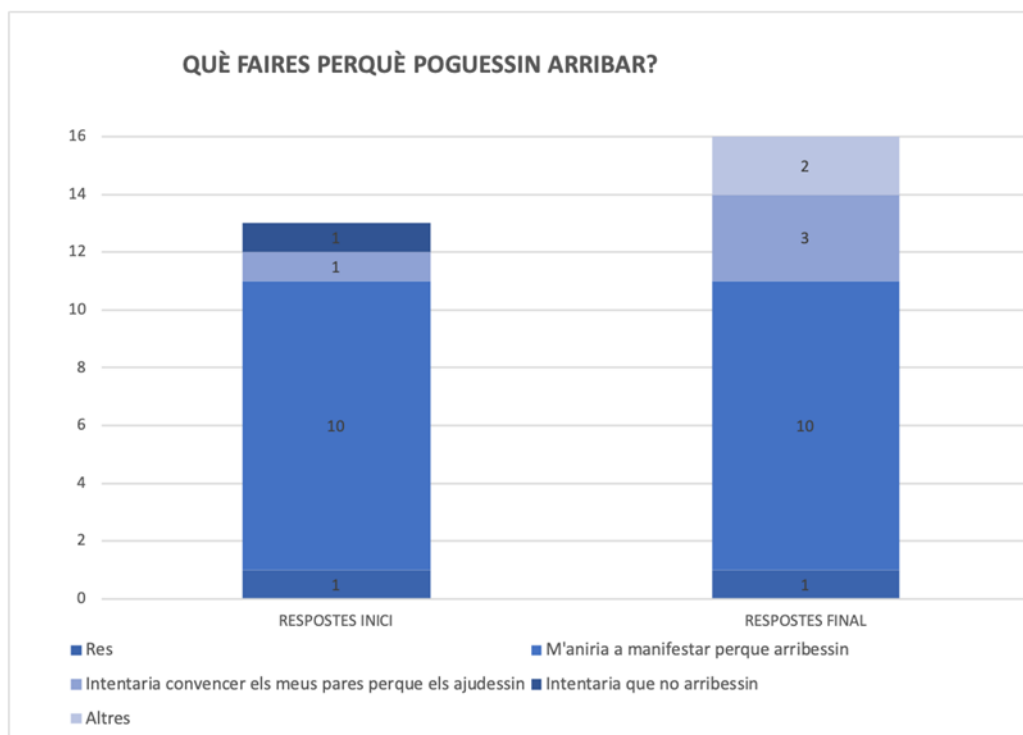
La penúltima pregunta realitzada va ser “saps quants n’haurien d’arribar?” i les respostes van ser les següents:

El primer que vull comentar sobre aquesta pregunta és que hem volgut posar totes les respostes perquè trobàvem que són molt importants i significatives. El primer dia veiem una diversitat molt gran de respostes. En canvi, el darrer dia 11 infants responen la resposta correcta (17.337) i 5 infants (3 responen dues vegades) trien una “altres” i hi posen “0” o “els mínims” perquè creuen que no hi haurien d’haver refugiats.

Els resultats d’aquesta pregunta són molt bons ja que no només reflecteixen que els infants han après quants refugiats han d’arribar a Espanya sinó que han fet la reflexió que no han d’arribar refugiats perquè tant de bo els refugiats no haguessin de marxar del seu país.

Finalment els infants van haver de respondre la pregunta “Què faries perquè poguessin arribar?” i els resultats són aquests:

En els resultats observats veiem que els infants tenen una voluntat força reivindicativa ja que 10 infants els 2 dies posen que s’anirien a manifestar per tal que poguessin arribar. Volem destacar les 3 respostes marcades com a altres que són infants que diuen que intentarien que no arribessin perquè no s’haguessin de moure del seu país.

3.2.3.3 Grup Ubuntu

El grup Ubuntu està format per onze infants d’entre 11 i 13 anys.

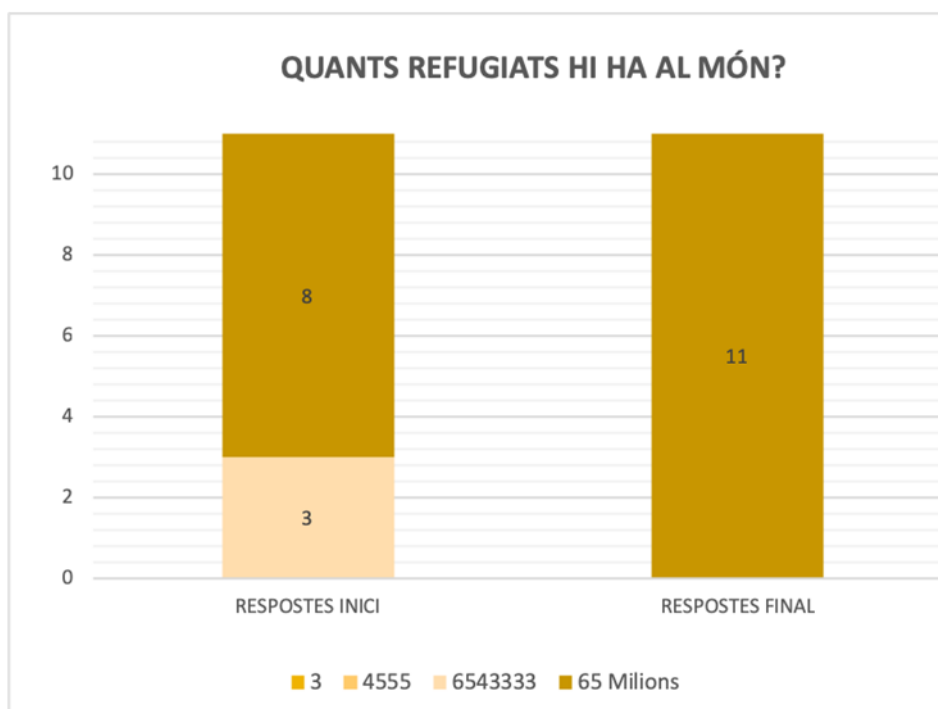
La primera pregunta que se’ls va fer va ser si els refugiats existien. Tots els infants van respondre que si que existien en les dues enquestes.

La segona pregunta era “Què són els refugiats?” i era de tipus “resposta oberta” i els resultats van ser que tant el primer com el segon dia majoritàriament la resposta dels infants va ser que era gent que havia de fugir del seu país per motius que els hi impedièn viure-hi.

La tercera pregunta, també oberta, va ser “Ajudaries a un refugiat? Com?”. Els dos dies, tots els infants responen que sí, que els ajudarien donant-los menjar, un transport perquè poguessin venir cap aquí, diners, etc. i alguns comenten que els acollirien a casa.

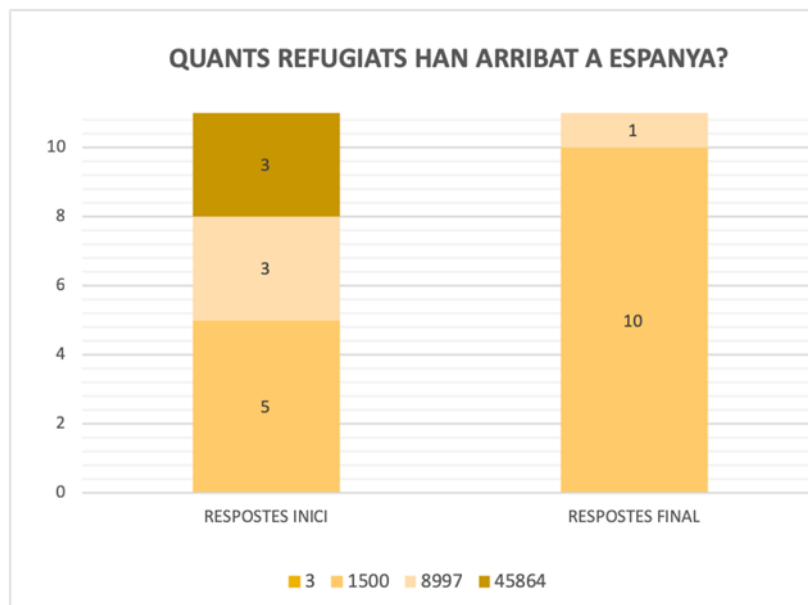
La quarta pregunta era “Per què ajudaries a un refugiat?” i havien d’escriure ells la resposta. Els dos dies, la resposta va ser força semblant i molt satisfactòria ja la majoria dels infants diuen que la raó per la qual ajudarien a un refugiat és perquè ells també podrien estar en la mateixa situació que els refugiats. Hi ha poca evolució pel que fa als resultats perquè els resultats el primer dia ja són molt satisfactoris i reflecteixen el que es vol ensenyar en aquest projecte, que és que tots som iguals i els refugiats són persones com nosaltres però han tingut la mala sort de néixer en un lloc amb conflicte.

La cinquena pregunta era “Quants refugiats hi ha al món?” i van respondre:

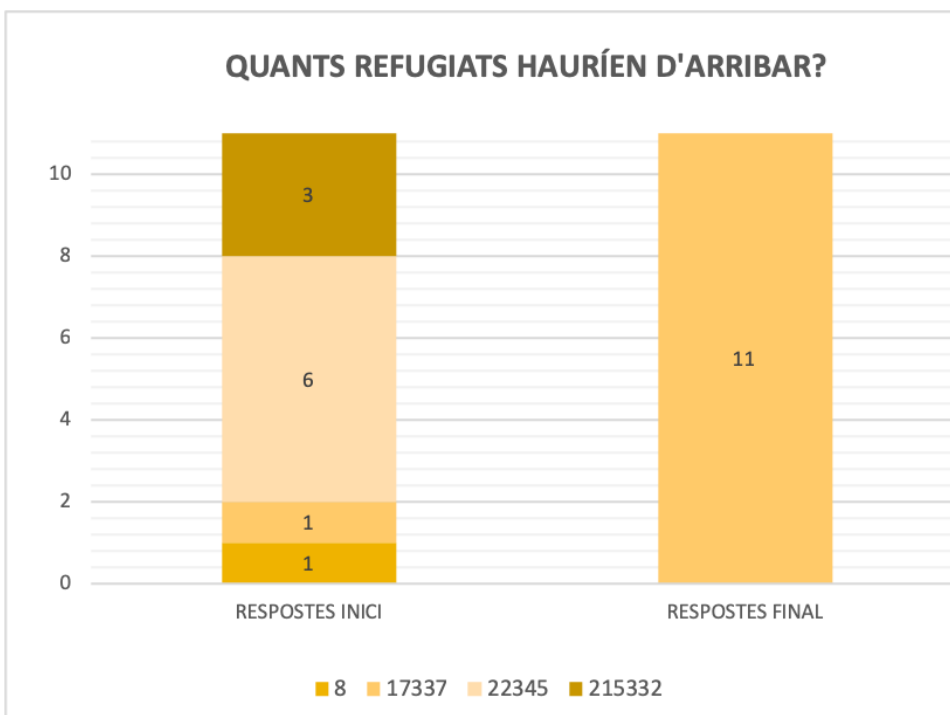
Tot i que els resultats del primer dia són força bons perquè la majoria d’infants són conscients del nombre de refugiats que hi ha al món, hi ha una evolució i el darrer dia tots tenen present el nombre correcte.

La sisena pregunta feta als infants va ser “ Quants refugiats han arribat a Espanya?” i les respostes van ser:

Com es veu en el gràfic, hi ha un canvi sobre el nombre el nombre de refugiats que els infants pensen que han d'arribat a l'estat Espanyol. El primer dia, la majoria pensen que n'han arribat molts més del nombre real (1500, al juny) mentre que l'últim dia la majoria saben i són conscients de la xifra real.

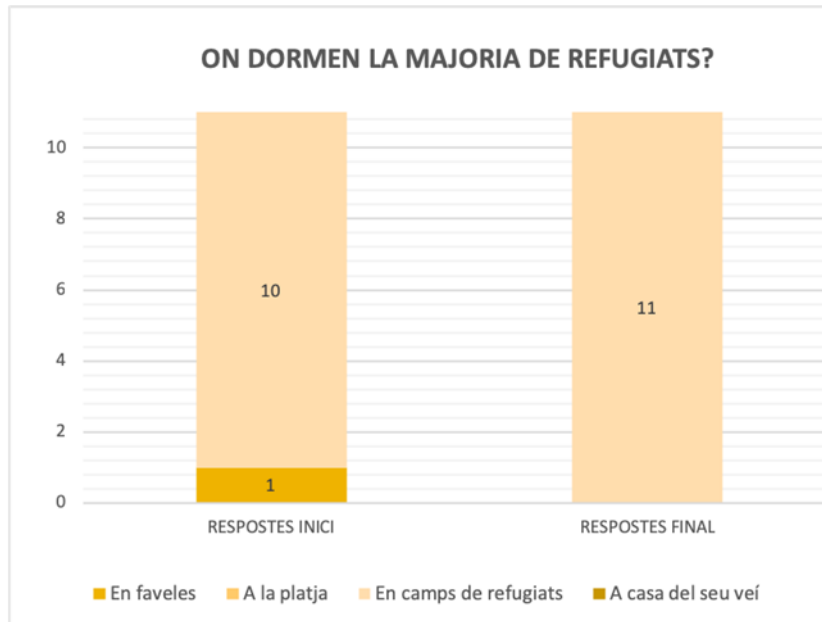
La setena pregunta feta als infants va ser “ Quants refugiats haurien d'arribar a Espanya ?” i les respostes van ser:

En aquesta resposta veiem un canvi molt important. Per una banda, el primer dia hi ha una gran varietat de respostes i només una persona respon la xifra correcta. Per altra banda, en la segona enquesta tots responen que han d'arribar 17.337 refugiats.

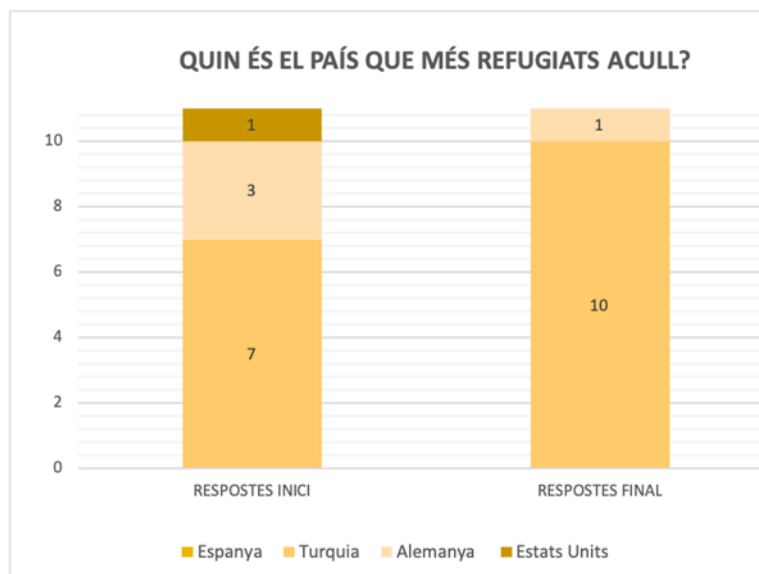
En la vuitena pregunta els infants van haver de respondre de manera oberta "Què faries per tal que poguessin arribar tots el refugiats que ho han de fer?". El primer dia les respostes la majoria de respostes eren que ajudarien als refugiats col·laborant amb una ONG i intentant que poguessin arribar al nostre país. En canvi, el darrer dia la majoria de respostes indiquen una voluntat per part dels infants per fer que els refugiats tinguin mitjans com ara vaixells o les fronteres "obertes" per tal que els refugiats poguessin arribar.

La novena pregunta que els infants van haver de respondre era "On dormen la majoria dels refugiats?". Els resultats van ser:

Observem que els infants són conscients que la majoria de refugiats dormen en camps de refugiats i la única persona que no respon correctament, després de la realització del projecte sí que ho fa.

I la desena pregunta que és “Quin és país que més refugiats acull?” les respostes són:

Els resultats mostren que, majoritàriament, des de l'inici els infants pensen que el país que més acull és Turquia però el darrer dia 10 dels 11 infants donen la resposta correcta.

3.2.3.4 Grup d'Ohana

El grup Ohana està format per 8 infants d'entre 13 i 15 anys.

De nou, a la primera pregunta sobre l'existència o no dels refugiats, hi ha una resposta unànime que és "sí" des del primer dia.

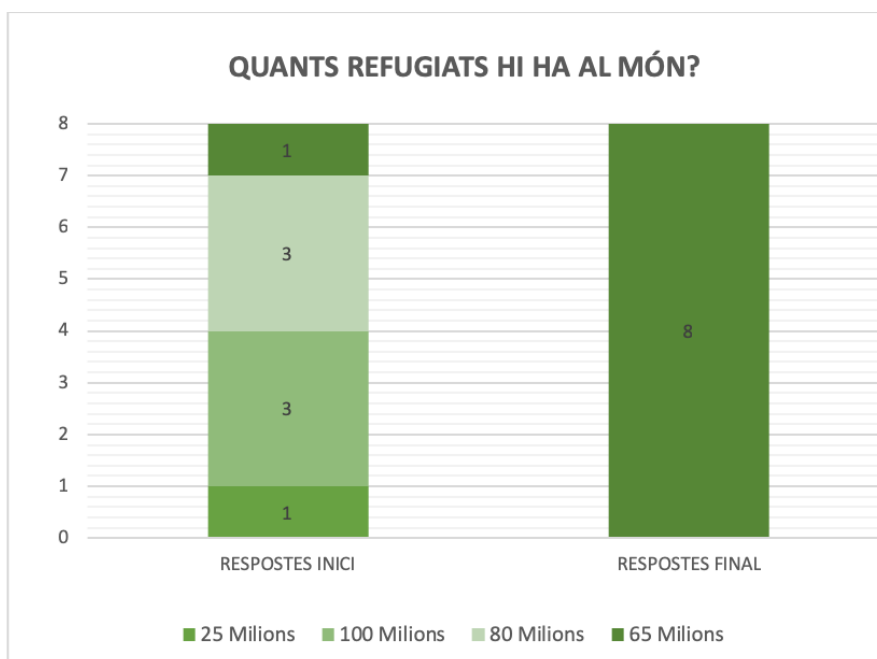
La segona pregunta, de tipus obert, era "Què són els refugiats?". Tant el primer com el segon dia, majoritàriament, la resposta dels infants va ser que era gent que havia de fugir del seu país per motius que els impedié viure-hi.

La tercera pregunta va ser "Ajudaries a un refugiat? Com?", també de resposta oberta. El primer dia la meitat dels infants del grup deien que voldrien però que no sabien com fer-ho, 2 responen que els ajudarien econòmicament, una participant comenta que aniria a fer de voluntària a un camp i una altra que acolliria un refugiat a casa. En canvi, en la segona enquesta tots responen que els ajudarien. Com que les respostes són molt diverses hem decidit posar-les a continuació:

- Sí, Donar-los menjar per poder viure i una casa per viure
- Sí, acollint-lo a casa, fent manifestacions, fent voluntariats
- Sí, jo aniria a un camp de refugiats, sinó intentaria acostar-me a algun d'aquells vaixells que han arribat a Catalunya i parlaria i jugaria amb els nens
- Sí, donant suport a tots els refugiats que arribin al país
- Sí parlant amb ell/ella, donant-li coses que jo no utilitzés i que a ell/ella li fes il·lusió tenir
- Sí, estant amb ell
- Sí, fent manifestacions, donant menjar, beguda... a associacions
- Sí, fent el que estigui en la meva mà.

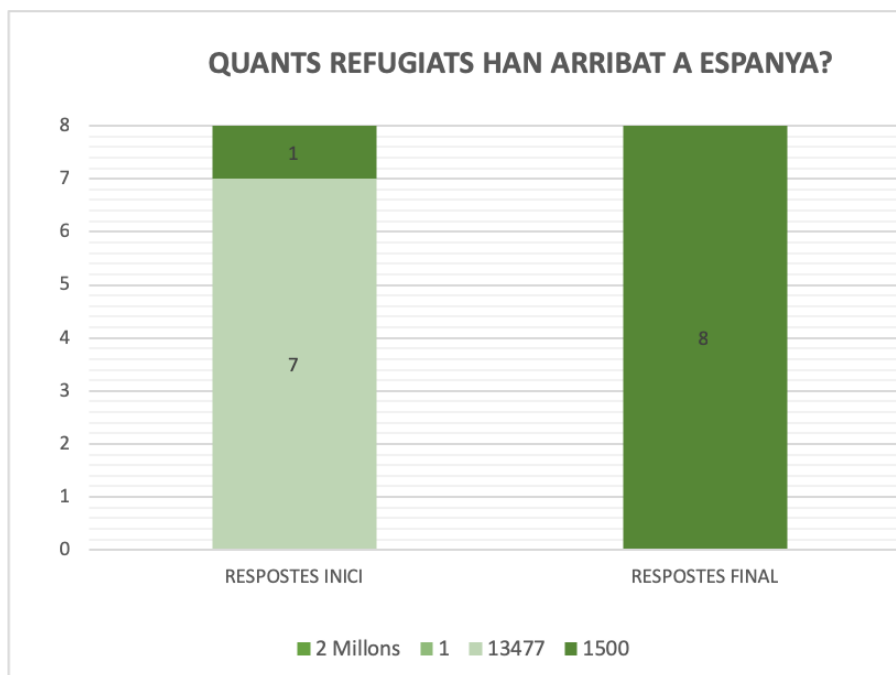
La quarta pregunta va ser “Per què ajudaries a un refugiat?”. Tant el primer com el segon dia l’argument principal pel qual els infants ajudarien a un refugiat és perquè són conscients que ells també podrien trobar-se en la mateixa situació i, en aquest cas, els agradaria que els ajudessin.

La cinquena pregunta va ser “Quants refugiats hi ha al món?” i els resultats van ser:

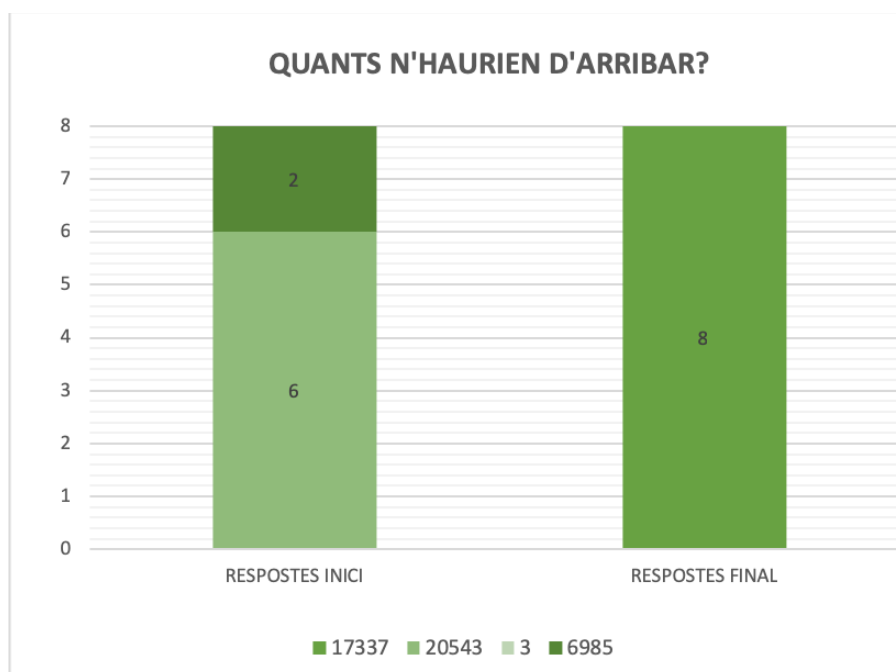
Com mostra la gràfica, podem observar un canvi entre els resultats dels dos dies, a l’inici del projecte 6 dels 8 infants responen 80 o 100 milions de refugiats, més dels que hi ha, un respon la resposta correcta i 1 menys dels que hi ha. En canvi, després de l’elaboració del projecte, tots responen 65 milions, la quantitat de refugiats real que hi ha al món.

La sisena pregunta feta als infants va ser “Quants refugiats hi ha al món?” i les respostes van ser:

En aquesta pregunta, el primer dia 7 dels 8 infants van respondre que havien arribat 13.477 refugiats i només un va respondre 1.500. En canvi, després d'explicar als infants els problemes que hi ha per tal que arribin a l'estat espanyol, tots responen la resposta correcta.

La setena pregunta feta als infants va ser "Quants refugiats haurien d'arribar a Espanya?" i les respostes van ser:

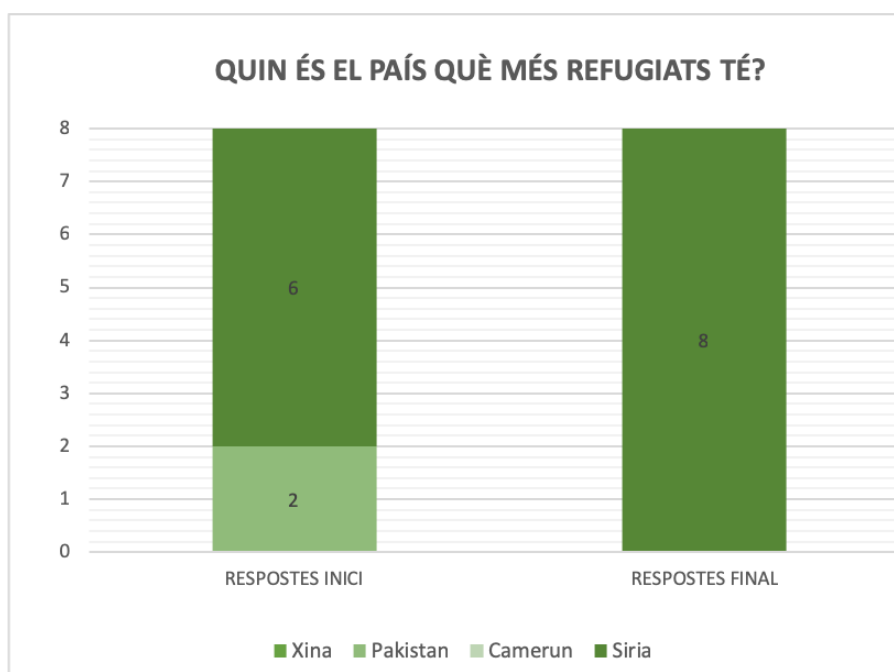

En aquesta pregunta, veiem que el primer dia els infants no tenen coneixement de quants refugiats han d'arribar a l'estat espanyol, ja que cap respon la resposta correcta. En canvi, l'últim dia tots responen la resposta correcta, 17.337.

La vuitena pregunta els infants van haver de respondre de manera oberta era "què faries per tal que poguessin arribar tots el refugiats que ho han de fer?". A l'inici del projecte majoritàriament la resposta dels infants és que els ajudarien a arribar, en canvi, al final, la majoria de les respostes són que participarien en manifestacions perquè poguessin arribar.

La novena pregunta els infants van haver de respondre "on dormen la majoria dels refugiats?" i els dos dies la resposta va ser que dormien en camps de refugiats per part de tots els participants.

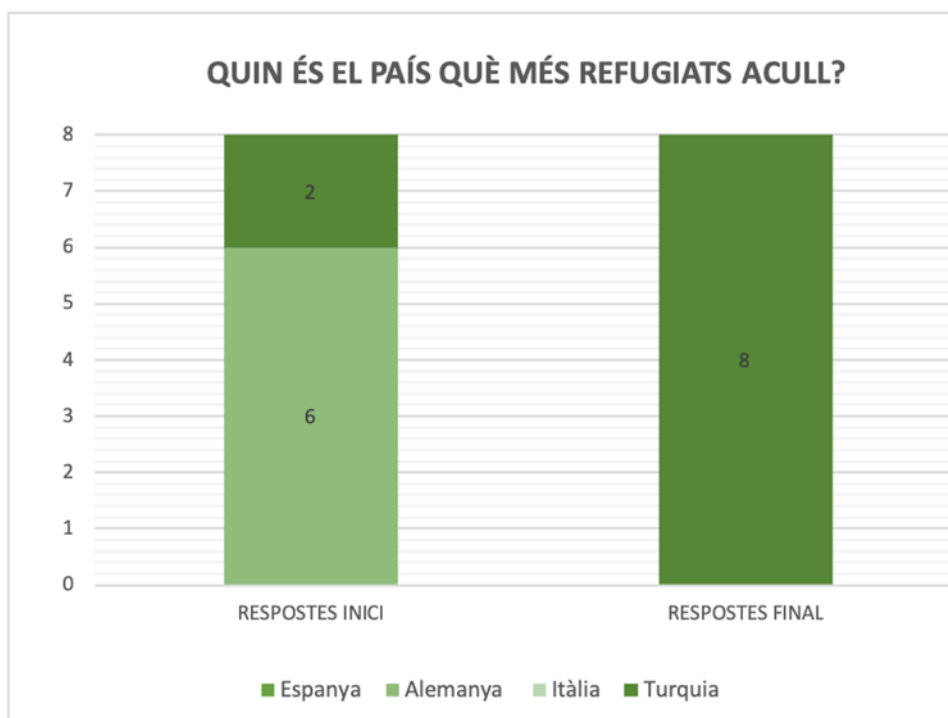
La desena pregunta va ser "quin és el país que més refugiats té?" i les respostes van ser:

Com veiem en aquest gràfic, els infants el primer dia majoritàriament pensen que el país que més refugiats té és Sèria mentre que dos infants pensen que el

país que més refugiats té és Pakistan. En canvi, després de fer el projecte tots pensen que el país que més refugiats té és Síria.

Finalment, en l'onzena pregunta que és “quin és país que més refugiats acull?” les respostes van ser :

Com veiem en el gràfic, el primer dia, majoritàriament els infants pensen que el país que més refugiats acull és Alemanya i dos pensen que és Turquia. En canvi, al final del projecte i després d'explicar-los la problemàtica amb la situació dels refugiats, tots responen que el país que més refugiats acull és Turquia.

3.2.4 Avaluació del projecte

Després d'observar els resultats de les enquestes, la avaluació que en fem és que en els termes avaluats, els resultats són molt satisfactoris ja que veiem un canvi entre l'inici i el final.

Es pot veure que els infants han pres consciència de la realitat dels refugiats perquè en la majoria de respostes del final, els infants tendeixen a voler i a

entendre que els refugiats han de poder arribar a casa nostra i han de poder ser acollits.

Per tant, podem dir que tant els coneixements que ha aportat el projecte com les actituds que ha generat en els infants són molt positius i s'observa una evolució en la percepció i concepció de la temàtica.

4 Conclusions

Com hem vist en el marc teòric del treball, hem esmentat que l'educació en el lleure té unes característiques pròpies i que hem observat al llarg de l'execució del projecte:

El contacte humà i les relacions personals han facilitat el treball de grup i han permès que els infants i els monitors coneguin d'una forma més pròxima i vital la realitat dels refugiats fugint d'estereotips i de prejudicis racistes i socials, afavorint una mirada i una actitud positiva i crítica que permet avançar cap a una nova manera de plantejar la resolució dels problemes que s'han generat davant les darreres arribades dels migrants refugiats partint de la premissa que expliquem en el projecte: Ningú és d'enlloc, que tots i totes trepitgem la mateixa terra i que ningú hauria de ser expulsat d'enlloc.

La intencionalitat és una característica que veiem reflectida en les activitats proposades en el projecte, que presentant cada dia durant les colònies la història d'un refugiat concret en un país diferent, es vol portar a l'infant a viure i conèixer aquesta realitat més enllà, ajudant-lo a vivenciar-ho amb profunditat.

També hem dit que l'educació és un procés que porta el desenvolupament de l'infant fent-lo créixer i madurar.

L'experiència del projecte és que els infants quan coneixen noves realitats, es fan més conscients de la vida i del que passa al seu entorn i van adquirint habilitats en la comprensió del que passa a prop seu i del que està més lluny.

I va fent de tot aquest procés de desenvolupament una experiència significativa que els fa créixer i els educa en uns valors que acaben concretant-se en unes actituds i comportaments que a més d'ajudar-los personalment, reverteixen en

fora i acaben mostrant la seva capacitat transformadora de la societat, a nivell personal, familiar i cap al conjunt de la societat.

I finalment, podem dir que al llarg del projecte hem treballat i avançat per l'ideal de persona que l'educació en el lleure proposa: generar en l'infant una actitud crítica i reflexiva, activa, compromesa, acollidora, conscient i defensora de la pau i de l'amistat.

I que treballa per un ideal de societat: més justa i lliure, que vetlla pels drets de les persones, integradora, participativa, respectuosa, solidaria, oberta al progrés en igualtat i reconeixedora del dret de participació a la vida pública de tots els països i nacions.

Com hem vist mitjançant les diferents experiències de transformació social estudiades, amb l'educació en el lleure es poden dur a terme projectes que beneficiïn a la societat, ja sigui a nivell més territorial, com la reconstrucció de l'ermita o a nivell més global com el projecte d'ESPLAC.

En el cas de la reconstrucció de l'ermita, la recuperació d'un patrimoni cultural, arquitectònic i religiós. També pel seu valor com a patrimoni immaterial (tradició, costums, vivències de la gent del territori...) i la força dels projectes de voluntariat.

I en el cas d'ESPLAC, s'ha fet una feina de conscienciació d'uns infants en l'àmbit dels refugiats.

En el cas concret de l'esplai d'Assís, i el projecte "Perquè al món no hi hagi refugiats, trenquem fronteres!" hem observat que els objectius d'aquest projecte es complien perquè hem comprovat que hi ha una evolució en el pensament i en les actituds dels participants abans i després de la realització del projecte com ja hem anat explicant en l'anàlisi dels resultats.

Per tant, podem concloure que els objectius del treball s'han complert i podem afirmar i verificar la hipòtesi plantejada:

L'educació en el lleure és una eina que fomenta el compromís i la transformació social.

5 Bibliografia

ARRUFAT, Anna; FAJARDO, Sònia (2015). Educant en el lleure, formació per a monitores i monitors. Coordinació Catalana Colònies, Casals i Clubs d'esplai. Editorial Claret, Barcelona

BADEN-POWELL, Robert (2010). Escultismo para muchachos. Manual para la educación de buenos ciudadanos. El libro fundacional del movimiento scout internacional. Ediciones ceac. Madrid. (Libro original publicado en 1908: Scouting for boys).

COROMINES, Mercè; GARRETA, Francesc et al. (1997).. Per Educar en l'Esplai. L'animació d'activitats de lleure infantil i juvenil. Escoles de l'Esplai de Catalunya i les Illes Balears, Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai. Editorial Claret, Barcelona.

Departament de Treball, Afers socials i famílies (2016). DECRET 267/2016, de 5 de juliol, de les activitats d'educació en el lleure en les quals participen menors de 18 anys. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya Núm. 7157. Barcelona.

Direcció General de Joventut (2018). Evolució de les activitats d'educació en el lleure notificades. Generalitat de Catalunya, Departament de Treball, Afers exteriors i família. Barcelona.

Direcció General de Joventut (2018). Informe anual 2017, Notificacions d'activitats d'educació en el lleure. Generalitat de Catalunya, Departament de Treball, Afers exteriors i família. Barcelona.

GALCERAN, M^a del Mar (1990). La participació en els centres de temps lliure. Tesis Doctoral, pàgines 143-181. Universitat de Barcelona.

MORATA, Txus; GARRETA, Francesc (2012). El lleure com a dinamitzador i/o activador de comunitat/s. Educació social. Revista d'Intervenció Socioeducativa, 50, pàgines 11-30. Barcelona.

ROVIRA, Elisenda (2018). Orgull Xirucaire. El llibre per a tots els que tornariem a anar de campaments. Columna. Barcelona.

RUIZ DE GAUNA, Rafael (2012). L'educació en el lleure a l'inici del segle XXI. Educació social. Revista d'Intervenció Socioeducativa, 50, pàgines 69-79. Barcelona.

TRILLA, Jaume (2012). Els discursos de l'educació en el lleure. Educació social. Revista d'Intervenció Socioeducativa, 50, pàgines 31-45. Barcelona.

6 Annex

A l'annex hi trobareu:

El cançoner de l'esplai d'Assís:

<https://drive.google.com/file/d/1RnndbjE0EYpQuYZJ9ZbzsA7Sy-2ozw5e/view>

Enquestes realitzades als infants i les fitxes d'activitats de les colònies.